

Д. МАНУИЛЬСКИЙ

**ВКП(б)-нын XVIII-чи С'ЕЗДИНДЕ
ИККИ-де ВКП(б)-нын
ДЕЛЕГАЦИЯЗЫНЫН ДОКЛАДЫ**

**ОЙРОТСКИЙ ОБЛАСТЬТЫН
НАЦИОНАЛЬНЫЙ ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫ
г. Ойрот-Тура
1939**

Бастыра ороондордын' пролетарийлары бириклегер!

ЗКП1

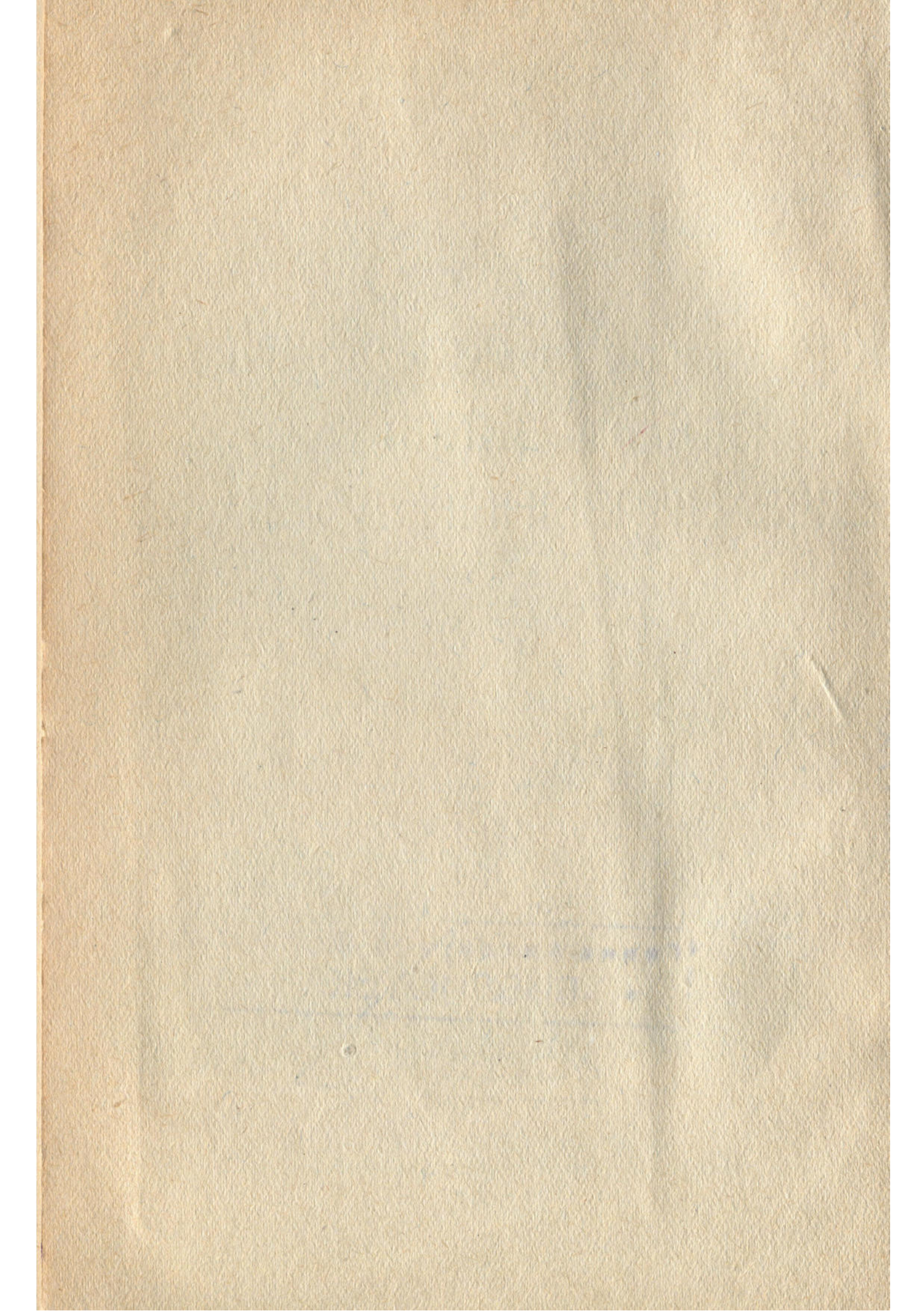
М-23

Д. МАНУИЛЬСКИЙ

ВКП(б)-нын XVIII-чи С'ЕЗДИНДЕ

I. МЕЖДУНАРОДНЫИ АЯЛГАЛАРДА СОЛЫНТАЛАР

Нёкёрлёр!

ВКП(б)-н XVII ле XVIII съездтеринин ортодо бешдъылдын туркунына класстардын, албатылардын ла государство-лордын дьорюминде капиталист системазынын бастыра противоречиелеринин курчуганы керегинде ле социализм *калыгынын* ла капитализм *калыгынын* ортодо *учардын* теренжигенин керелеген, дьаан ёскёртёлёр болгон.

Партия, бистин орооннын колкючиледьаткандары, СССР-н бастыра надьылары ла ёштюлери, энчикпей сакуган, бойынын исторический докладында нёк. Сталин марксистско-ленинский юредюге государство керегинде эн баалу кожылта эдип, терениле онон артыктаары дьок марксистский анализти международный аялгага берип, бистин орооннын социалистический ёзюминин кабыра итогын тургузып, советский албаты алдына онын социалистический дьенюлери шылтуунда келер ёйдё сюрекей дьаан ёзёрин элбеде тургыскан. Пролетариаттын диктатуразынын эн кюч задачазын—эксплоататорский класстарды учуна дьетире дьоголторын ла канча миллион оок крестьяндардын ёрёкёлёрин социализм системазына тартып аларын бюдюрп, СССР канайда гигантский ичкерлегенин, нёк. Сталин кёргюскен. Бу дьылдарда социалистический албаты хозяйство канайда кыялта дьок ёскёнин колкючиледьаткандардын материальный ла культурный турумы кёдюрпгенин, СССР-да дьурттаган албатылардын карындаш болоры цементтелгенин, советский ороондо социалистический демократия чечектегенин, советский албатынын моральный ла политический бирлешкени канайда тыныганын, советский орооннын ийдези ле коруланарынын ёскёнин, ол кёргюскен. (*Колчабыжу*).

Советский орооннын рубежтерин корулаарына каршула, шпиондордын троцкистско-бухаринский бандазын ла дьуу чагыштыраачыларды куюн кайрал дьок дьоголторын ёткюр-гени, СССР-н мирный ойгор политиказы дьанысла советский албатынын дьилбююзине кару берген эмес, дье база бастыра международный пролетариаттын дьилбюлерине, бастыра ороондордын албатыларынын дьилбююзине кару болгонын нёкёр Сталин кёргюсти.

Нёк. Сталиннин доклады СССР-н ёзюминин дьаны дьолыла, класс дьок обществонын дьаранып тынырынын ла социализмнан коммунизмга табынча кёчёринин дьолына киргенин темдектеген, исторический темдеги, СССР-н бу дьаан дьенюзи, бастыра телекейде исторический билдирилю болуп, капиталистический ороондордо колкючиле дьаткан массалардын революционизироваться эдерин тыныдып, капиталистический курчаганынын бастыра кыйндарына коммунизмнын толо коодынын дьолыла дьаны гигантский алтап, билдирилю, ючюнчи сталинский бешдьылдыкта бюдюрип турган орооннын алдына телекейде реакциянын коркорунын табат.

КАПИТАЛИСТИЧЕСКИЙ МИРДЕ ЁТКЁН БЕШДЬЫЛДЫН ТУРКУНЫНА НЕ БОЛУП БАРГАН?

XVII партийный съезде нёк. Сталин, капиталистический хозяйствонин турумын дьартап 1929—33 дь. дь. кызаланнын кийниндеги депрессия эмес, „анылу кеберлю“ депрессия болор деген. Международный аялганы дьартап тура, империалистический противоречиелердин курчуганы военный табарыжуларга тёзёгё тургыскан, качан, керек иле кебериле империалистический дьууга барып дьат деп. нёк. Сталин айткан. Нёк. Сталиннин бу дьарттаганы бюткюлинче чындалган.

1932 дьылда эн дьабыска тюшкенин кийнинде 1937 дьылдын ортозында эн бийик кемине дьеткен капиталистический производствонин турумы, 1938 дь. базала 1929 дь. тюндегениле 91 процентке дьетире тюшкен, 1929 дь. ала 1937 дьылга дьетире бу ёйгё производство дьюкле 3,5 процентке ёскён, ол ёйде качан производствонин ёзюми экономический циклдын 1921-29 дь. дь. туркунына 49,5 процентке ёскён. Бу 1929—33 дь. дь. кызаланнын кийнинде башталган депрессия чындапта анылу депрессия болгон, оны ээчий бастыра кёдюрим де, промышленностьтын чечектеери де боло бербеген деп, айдып дьат.

Ёткён бешдъылдыкта капиталистический ороондордын колкючиле дъаткан массалардын дъюрюми билдирлю коомойтыган. Капитал колкючиле дъаткандардын дъюрюм турумына, анчадала фашистский диктатуранын ороондорында анзу ичкерлеп дъат. Иштеп алар дъалдын кезе астаары ла иштеер кюннин узаары ёдюп дъат. Темдектезе Германияда, азралдын продукталарынын баазы кезе кёдюрилгенин де кёрбёй, фашистский диктатураны тургусканынан ала дъалды канайып та кёдюрерин токтодып салган; ол ок ёйдё фашистский дъандардын ёткюрип турган дъюзюн-дъююр албанла дъал акчадан айрып алатаны 25—30 процентке дъеткен. 10 час иштеер кюн законло тургузылган, анылу билдирюлю промышленность бёлюктеринде, эмезе военный индустрияда ла фортификационный иштерде кюн иш—14 час. „Трудовой повинность“ деп адалаачы лагерлерде канча дъюс мун дъаш ёскюрим суюк мюн ле 50 пфеннигтер учун кюнине иштегилеп дъадылар. Фашистский Италияда фашистский диктатуранын туркунына массалардын дъюрюм турумынын дъабызаганы дъарымына дъуук. Абиссинский дъуу ёйинен ала азыралдын бастыратёс продукталарын дъири кезе кыскарып дъат. Японияда иштеер кюн 12-ден 16 часка дъедип, 1929 дъ. дъал орто тооло 16 процентке дъетире астадылган, дъюрюминин баазы дезе бу ёйгё 30—40 процентке кёдирилген.

Ёткён бешдъылдыкка иш дъоктордын тоозы качанда 14 миллионнон дъабызабаган, 1938 дъ. учуна дезе, Индиядый, Китайдый, кажыларында капиталистический калыктын дъарымызы дъаткан ороондордо сюрекей кёп, канча миллион черю иш дъок батрактарды, кезектей иш дъокторды, тоолобозо, 18 миллионго дъедип дъат.

Анчадала США-да, Польшада, Румынияда, Югославияда, Венгрияда база анайда ок колонияларда дъаныдан курчуптурган аграрный кызалан, деревнени онон тыныда тюредерине апарып, канча миллион крестьяндарды пауперлер эдип дъат. Бого коштой анчадала фашистский ороондордо оок городской буржуазиянын дъоксураар процесси тынытту ёдюп дъат. Мында тюпке канча он мун оок промышленный ла саду предприятиялер тюжюрилген. Японияда дъанысла 1938 дъ. сырьенин дъедикпезинен улам 88 мун 305 оок предприятиялер дъабылган.

Капиталистический ороондордын ёзюми бир кеми дъок болгонын тыныткан, капитализмнын бастыра кризистын тыныткан экономический кызалан шылтуунда, империалистический го-

сударстволордын ортодо азыйдан болуп турган противоречие-лерди учуна дьетири тыныдып дьат. Тыш дьанында рыноктор учун, сферо влияние учун, колониялар учун, телекейди дьаныдан юлежери учун тартыжу курчуды. Бу тартыжу Средиземный талайдын ла Тымык тенгистин бассейинде, Латинский Америкада, Тюштюк-кюн чыгыш ла Тюштюк Европада, Телекейде тес дьорюжер дьолдордо сюрекей курчуурын алынды.

Фашистский государстволор—Германия, Италия ла Япония—телекей аренада ичкерлеерине кечкёндёр. Фашисттердин башкаручылары ёскё албатыларды тоноорыла бойлорынын керектерин тюзеерге, фашистский режимнин ич дьанындагы кючтерди дьоголторго, бойынын банкротствозын кыйыштыарга сананып дьадылар. Фашистский баш биле-ечилерге дьуулар керек, ненин учун дезе оло, пушкалар эмес, сардбу, тредноуттар эмес аш некеп турган массаларга бойлорынын демагогический эмес, молдьюларын бюдюрер аргалары дьок. Олорго дьуу—ол массалардын ачуурканарын базарынын ла олоорды дьалынчыкка тударынын средствозы болуп дьат. Олорго дьуулар олоордын бойлорынын дьанында тураачылардын кёзинде бойынын „престижин“ („дьарамыгын“) корулап аларына керектё.

Фашистский авантюристтар ичкерлеерине кечёрин мен-дегилейт, ненин учун дезе албаты фронттынын там ёзёринен, фашисттердин агрессиязына удурлаштарынын ёзюминен, фашист дьуу чагыштыраачыларга удурлажа тартыжунын телекейдеги фронтына албатылардын биригип чыйрарынан коркугылап дьат. Фашисттердин башкаручылары массалардын бириккенин озолоорго кююнзеп, фашизмга согулта эдерине олоордын биригеринен эртезинче согулта эдерге турулар. Оло албатыларды айрылыштырарына кичеегилеп, олоорды бёлюктенип турарда согорына, дьенил болорын олоордын ортодо ёштёжёрин дьаярга турадылар. Оло Англиянын ла Франциянын башкарачы кругтарынын дьарамзыгын эптю тузаланып, олоорды, бойлорына кожо туружачы эдип, оныла албатынын ачуланганын бойынан урадарга кичеенип, олоорды шодылганду уйатка салат.

Фашисттердин башкаручылар ёскё капиталистический ороондордын буржуазиязын социализм ла ишмекчи класс алдында коркуганын, олоордын болужыла онын ок албатызына табару эдерине тузаланып дьадылар. Бойлорынын блаап алаачы амадуларын бюдюрерине олоор садып аларын, мекечи, шантажты ла коркудуны дьол алдырып дьадылар. Ёскё территорияга оккупационный черюлерди таштаарынан озо, олоор

анаар бойынын шпиондордын черюзин ийглеп дьат. Олор олорды кайдаарла ийип дьат—США-га, Англияга, Францияга ла ёскёдё государстволорго. Олор Францияда кагуляр бандаларын азырап, олордын колына бир канча бускуштар серия взрывтар эдип дьадылар. Олор бир канча диверсионный акттар эдип турган, Румынияда диверсионный бандалар тёзёп дьат, олор Польшада дьайрадунын элбек ижин ёткюрип, оны юлеерине белетегилеп дьат; Прибалтикада, Финляндияда, Венгрияда Словакияда, Балкандарда дьажытту мылтык дьепселдю отрядтар тёзёп дьадылар. Олор, канайда бу Австрияда ла Судетский областьта дьаныс болгоны чылап эмес, дье Мексикада, Бразилияда ла Перуде де ич дьанындагы „мятежтерди“ ёткюрип дьат.

Фашистский агрессивный блоктын агенттери анчадала дьаан подрывной ишти английский ле французский колонияларда ёткюрип дьадылар. Олор Палестинада мятеж тёзёп, „волонтерлердин дьарымдай военный национальный корпустарды“ Индияда бюдюрип, Тюштюк Африкада фашистский военный группалар тёзёп, арабский ороондордо феодалдарды мылтык дьепселле база акчала дьеткилдеп дьадылар. Бойлорынын болгодый ёштюлерин дьуудан озо уядадарга олор мынайда тьюмееен чыгарып дьадылар.

Телекейди дьаныдан албанду юлежерине ончо ёскёлёринен кёбинче дьилбиркеген фашистский государстволордын агрессивный блок, албатыларды дьаны империалистический дьууга сугуп дьат. 1935 дь. Италия Абиссинияга дьуулап кирет, 1936 дь. Германия ла Италия Испанияда интервенция баштадылар, 1937 дь. японский дьуулашчылар Манчжурияны блаап аларынын, бастыра Китайды колго аларына амадаган дьууга кёчюп, Китайдан США-ны, Англияны, Францияны чыгара сюрерине кирген, мартта 1938 дь. Германия, Австрияны оккупировать эдет, сентябрьда 1938 дь. Чехословакияны бёлюйт.

Ёскё эн дьаан державалардын капиталистический башкарулары германский ле итальянский фашизмнын ла японский фашистский дьуулашчылардын агрессияларына дьай бербеген болзо, бу болгодый беда? Болбос эди. Бу ненин учун болорына аргалу десе фашистский агрессорлордын блогына телекейдин реакциязынын кючи французский ле анчадала английский буржуазный реакционный элементтери болушкан база болужып та дьадылар. Бу элементтер, германский фашизмды СССР-га удурлажа реакциянын согоры дьудуругы эдип тузаланары, германский фашизмды телекей

юстинде ишмекчи класска, албаты-фронтко, базынчыктаткан албатынын национально-дъайымдаарынын движениелерине дьуулажар жандарма кептю тузаланарга шююлте сананып дьадылар.

Английский реакционный буржуазиянын планы неде турган дезе, германский фашизмга тюштюк-кюн чыгыш Европанын оок государстволорын сыйлап Германияны кюн-чыгыш,—СССР-га удурлажа уландыарга сананып, андый контрреволюционный дьуула социализмнын онон ары дьенюлерин ле СССР-да коммунизмнын дьенюзин тутадарга, английский колонияларга Германиянын империалистический дьют-кююлинен садынып аларына ченежип, ол ок ёйдё английский реакция СССР-н колыла германский империализмнын тижин сындырып Германияны бир канча дьылдарга уядадып, англиянын империализмнын Европага бийленген аялгазын корулап аларына кююндю, экинчиде, английский реакция Италияла кожо Франциянын чодына Испанияны юлежип аларына Средиземной талайда бийлеерине кююнзеп, Европада империалистический „тен тартарынын“ амадузында Италияла, онон Германияны юзе согуп, дьёптёжёрине дьединерге дьат: ючюнчиде, Дальный Востокто английский реакционерлер Китайды юлежери керегинде артыксынат. Олор эмди Японияга Китайды дьара тартарына ла уядадарына дьай берет, дье ол ок ёйдё олор, Дальный Востокто „мюнхенский мир“ тургузарына сонында арбитр болуп чыгарына Япониянын военный ла экономический уядаарына чаптык этпей дьадылар; төртинчиде, английский реакция Германияда да, Италияда да, Японияда да фашистский режимнын дьайрадыларына дьетирбеске дьат, бу ороондордын башкаруларына фашистский тюремдыктен коруланарына олорго кредиттер берериле болужып, ол ижине фашистский государстволорды английский империализмнын дьарлу камаанына тургузарга турадылар.

Качан ок 1927 дь. нёк. Сталин „Эмдиги ёйдёги темаларга заметкалар“ деп статьяда айдып турган:

„Англиянын капиталистери албатынын революцияларын качанда болзо каршулу тумалаачы болгон, болуп база болордо. XVIII чактын учунда улу французский революциядан ала эмдиги ёдюп турган китайский революцияла божоп, английский буржуазия качанда болзо кижиликтин дьайымдаларынын движениезинин дьоткондоочыларынын баштапкы рядтарында болгон база болупта дьат...“

Дье англиянын буржуазиязы бойынын колдорула дьуулажарга сююбей дьат. Ол качанда болзо ёскё улустын колула ёткюрген дьууны дьарадатан“.

Дье бойынын дьоткондоочыл пландарыла англиянын реакционный буржуйлары бойына ороны казып дьат. Кытайда японский агрессияны дьажытту болужып, ол итальянский фашизмга берериле эдип, Дальный Востоктон Англияны чыгара кыстаарын белетеп,— Средиземной талайда англиянын позицияларын дьылыттарын белетеп, фашистский агрессорлорго заемдар берериле ол олордын военный ийдезин тыныдып, бойынын дьендиртерин белетейт. Германский фашизмды тыныдарыла ол бойынын империязын юлежерин белетеп дьат. СССР-га табарарынын пландарыла ол дьанысла фашизмнын дьайрадыларын белетеп турган эмес, дье бастыра капиталистический системанын дьайрадыларын белетейт. (Колчабыжу).

Мюнхенский дьёптёшкёни английский реакционный буржуазиянын эн дьаманы, дье ижемчизи дьок планын тузаланынын баштапкы ченешкени болуп дьат. Мюнхенский реакционный заговорщиктер кижиликке мир экелген эмес, дьаны империалистический дьуу экелип дьат. Мюнхенде олор европейский ол коомой дьулуктуда „тен тартканын“, дьоголткон, ол фашистский реакциянын блаап алаачы пландарын бир кезекке тудуп турган болгон. Германиянын ла Италиянын базыжы алдында, английский реакциянын куйругында тентирендеген французский реакционный кыйгылар бойлорынын колдорула 1914—18 дь. дь. телекей империалистический дьуунын кийнинде олордын тёзёгён союзтардын системазын дьоголткондор; ол ижиле олор Францияны экинчи рангтын державазы эдерине белетегилеп дьат.

Коллективный коркуду дьоктын системазын мюнхенский заговорщиктер дьоголтып, европейский ле телекейде политиканын сурактарын шююжеринен олордын ок тёзёгён Лигацияда учуна чыгара дьайладып салган. Итальянский фашизмга Каталонияны аларына, японский фашистский военищинага Кантоны ла Хайнань ортолыкты колго аларына, Дальный Востокто французский ле английский колонияларга коркуду эдерине дьай берериле, олор агрессорлордын колдорын бош салгандар.

Мюнхенский „миротворецтер“ капиталистический государстволордын мытыкла дьепсенер калтыражын тыныткандар. Мюнхеннин кийнинде Германияда мытыкла дьепсенеринин дьаны калыдуузы болуп дьат, анда фашистский дик-

татуранын туркунына военный чыгымдар 32 катап ёскён, Италияда, кайда Абиссинияда дьуунын туркунына ол чыгымдар 4 катап ёскён, Японияда военный чыгымдар 1936—37 дь. дь.-га тундесе беш дьарым катаптан кёп ёскён, Англияда—3 катап, Францияда—3 катаптан ажыра ёскён.

* * *

Андыйда болзо фашистский барынтычылардын империалист дьюткююлдери кезик капиталистический государство-лордын удурлажарына табарып, башкаручы класстарынын бир кезек бёлюгинин удурлажына табарыжат, кажыларынын башкарулары фашистский агрессиянын алдына капитулировать эдип дьат. Телекейдин *эн' дьаан капиталистический* орооны США, Германиянын, Италиянын, Япониянын турген дьюткюгендю ёдюп турганына удурлажа Латинский Америкада бойлорынын дьилбюзин керулап, Филиппиндарда, Китай ла Тымык тенгисте Японияга удурлажа бойынын дьилбююзин корулап, фашистский экспанцияга удурлажарына тюштюк-американский государство-лорло блок эдип дьат, оныла США телекейдин ёскё колонияларында, ол тоодо Европада да, фашистский агрессиянын пландарына удурлажарын активизировать эдип дьат.

Англияда—империянын бюдюн болоры учун коркыду, ого германский фашизм коркуду эдип, империалистический кругтардын кезегин, Дафф Куперди, Иденди, Черчилляны, эмдиги консервативный башкарунын оппозициязынын лагерьине де ийдип дьат. Германиянын ла италиянын фашизм-нын блаап алаачы дьюткююлдери франциянын кезек буржуазиязын коркудуп, ого удурлажарынын дьанында тураачылардын позициязын тыныдып дьат. Польшада оны Германия ооктоорынын алдында шакпырт ёзюп дьат. Венгрияда оны германский фашизмнын базынчыктары алдында оппозиция тынып дьат.

Ол ок ёйдё Чехо-Словакиянын ла Австриянын фашистский агрессорлорло базындырган албаты массаларынын ачуурканары ёзюп, Балкандарга фашистский агрессиянын согултазы алдында турган албатылардын шакпырты ёзюп дьат. Колонияларда движеннелер тынып дьат, кажыларынын албатылары империалистический барынтычылардын орножор оок акчазы болбоско дьадылар. Бир канча фашисттардын кире-конорына кекедю болуп турган, ороондордо национальный фронттын элементтери быжып дьат.

Анайдарда, нёкёрлёр, ёткён беш дьылга дьендеген социализмнын ла паразитический дьыдып турган капитализмнын ортодо учарташ кёбинче теренжиген. СССР ёрё, класс дьок общественнын бажына коммунизмга барып дьат. Капиталистический мир экономический кризистар дьаар, реакцияга, дьууларга тёмён тоолонуп дьат. Капиталистический системанын бастыра кризисы теренжигени мынан билдирлю. База канчала керек кёбинче капитализм бойынын противоречиязына ороолгондо, анча ок кёбинче, аялгадан чыгып аларына, ол дьуюлгексиген мероприятияелер эдерине барар. Мынан улам колкючиледьаткандарга удурлажа капиталдын ичкерлеери тынып, фашистский террордын тыныыры, телекей юстюнде аренага ичкерлеерине фашизмнын кёчкёни, дьаны империалистический дьуу болуп дьат, мунан улам социализмнын ороонына ёскё ороондордын табарар коркудузы, онын билдирюзи, *мирдин' ле империалистический блаашка ла дьууларга удурлажарынын' оплоды болгоны, капиталистический ороондордо иш улустын' канга, миллиондорынын' санаазында дьаан кемиле ёзюп дьат.*

II. КОМПАРТИЯНЫН' БИРЛЕШ БАЗА АЛБАТЫ ФРОНТ УЧУН ТАРТЫЖУЗЫ

Кезек ороондордо ло телекей юстюнде фашизмнын ичкерлешке кёчкёнинен улам антифашистский движение ёзюп, элбеп тамла кёбинче международный кебер алынып дьат. XVII ле XVIII-чи съездтердин ортодо бешдьылдык, колкючиле дьаткандардын антифашистский дьаан дьууларыла толгон. Бу—трудтын капиталга удурлажа, прогресстин кючтеринин реакция кючтерине удурлажа ийделю тартыжузы болуп дьат. Бу—ишмекчи класстын бирге тартыжары учун, профдвижение бир болоры учун, антифашистский албаты фронт учун компартиянын тартыжузынын дьолы. Бу—францияда албаты фронтын тёзёгёни. Бу—Американский контингентинде (Тюндюк ле Тюштюк Америка да) демократический движениени дьая ёткюргени. Бу—бир канча колониальный ла камаанду ороондордо национальный фронтты тёзёп база элбеткени. *Бу—элден' озо, героический испанский албатынын' национально-революционный тартыжузы, бу—империалистический хищниктердин' дьууга киргенине удурлажа улу китайдын' албатызынын' национально-дьайымдаарынын' дьуузы.*

Германияда фашисттер 1933 дь. дьанга дьеткен соондо ёскё капиталистический ороондордо фашисттер баштарын канайда кёдюрсенин, Германияда чылап, албаты массалары олоордун алдына дьуу дьогынан кайралаар деп, чотогонынан ичкерлеерине канайда мендегендерин, слер эзеп дьадыгар, нёкёрлёр. Дье база анайда ок бир дьылдын бажында бастыра телекейде антифашистский ийделю движениенин колын шак ол германский фашизмнын дьенюзи чечкенин слер эзеп дьадыгар. Февральда 1934 дь. Францияда фашизмнын ичкерлегенине ишмекчилер 4 миллион кижии киришкен всеобщий стачкала карузын берген, Австрияда олоор мылтыкты колго алгандар, Испанияда октябрь айда ол ок дьылда эки неделинин туркунына стурайский горняктар тартыжып дьат. Кайда фашизмга бу массовый удурлажарын баштаар кюч коммунистический партиялар болгон, олоор тартыжунун бойында ишмекчи класстын бирге тартыжузын, бастыра колкючиле дьаткандардын бирге туружарын бириктире тудуштырып турган.

Пролетариаттын кючтерин бириктиренин ле ишмекчи класстын дьанына онын союзниктарын тартып аларынын улу ленинско-сталинский стратегический планы чокум иште тудаланып, Коммунистический Интернационал VII-чи Конгресте нёк. Димитревтын докладында капиталдын, фашизмнын ичкерлегенине удурлажа тартыжарына ла дьууктап клееткен империалистический дьуула тартыжарына бириккен антифашистский ишмекчи албаты фронттынын тактиказын тургузып дьат. Нёк. Сталиннин чындык юрениги, Лейпцигте коммунизмнын маанызын бийик туткан, нёк. Димитровтын выступлениези капиталистический ороондордо кюлкючиле дьаткандардын ортозында юзю дьарамды тапкан.

Капиталистический ороондордо бастыразына дьуук башталган антифашистский движениелердин бюдюрсени кандый болды? *Франциянын* колкючиледьаткандары дьанысла Парижта бир миллион улуска дьеткен, албатынын текши стачкаларыла, массовый демонстрацияларла 1934 дьылда 6 февральда фашистский путчты юзюп, фашисттердин дьепсенип алган лигты токтодор законго дьединип, антифашистский тартыжудун туркунына ишмекчилердин ле албатынын бир фронттын тургускандар; 1936 дьылда дьайгыда предприятияларды колго аларына дьеткен дьаан стачкалардын итогторында, ишмекчи класс недеде 40 час иштеерине, иш дьалын 30 проц. ёрё кёдюрерине, предприятиянын ээзи телёп турарына, отпускаларга коллективный договор

тургузарына, предприятиялардын ээзи профсоюзтарды тоорына, профсоюзтарды бириктирерине дъединип, канча айдын туркунына трудтын текши конфедерацияларынын члендери 900 муннан 4 миллионго дъетирип; коммунистический партия 7 катап ёсти, онын салтары элбек колкючиледъаткандарга дъайыла ёзюп, ондый болгондо, колкючиледъаткан албаты фашизмла тартыжарында тыныды.

США-да антифашистский движениелер пастор Кофлин-дый демагогторды дъолдон дъалмап, реакционный американский трудтын федерациязынан, классовый тартыжудын позициязына американский ишмекчилердин движениезинин кёп бёлюктерин кечирерин баштап турган производственный профсоюзтардын комитеди деп айдатан сол канатты чыгарып; экономический конъюктураны дъарандыраын тузаланып, ишмекчи класс бир канча дъаан стачкалар ёткюрюп, кёп дъанында ишмекчилердин дъенюзиле божоп турган. Бир миллион текстильщиктер; 400 мун горняктар туюмеп дъат, производствонун ёскёдё бёлюктеринде ишмекчилер туюмежет, дъарым миллион юренип тургандар дъуу чыгарарга тургандарга удурлажып демонстративный забастовкалар дъарлап дъат; президентский выборлордо дъаан дъенюлю болгон демократический движениелер ёзюп дъат. Бу движениелердин толкузында США-н коммунистический партиязы ёзюп дъат.

Испанияда астурийский мытыкла дъепсенип тартышкан тартыжудын шылтуу массовый стачкаларды ла дъаан демонстрацияларды бойына тартып дъат, Леруса—Хиль Роблеса башкарузы антарылды. Албаты фронтты 1936 дъылда 16 февральда выборлордо дъаан дъенюлер алды.

Англияда, Голландияда, Бельгияда, Румынияда фашистский диктаторлор болорго санангандар—Мослилар, Муссерттер, Дегрелдер, Кодренаундар бу ончолоры токтом дъоктон дъабызап дъат.

Мексикеде, Кубаде, Чилиде демократический движениелер дъенип, массовый профсоюзтар тёзёп турылар: мекликанский конфедерация труда 800 мун киреези ишмекчилерди бириктирип дъат, кубинскаяда 400 мун, Чилинин конфедерациязында 200 мун имшекчилер биригип дъат.

Китайда свобода учун, камаазы дъок болоры ла Китайдын биригери учун, ондо демократический порядок эжи тургузары учун, онын экономический, политический ле национальный ёзюми учун албатынын движениези сюрекейтын ёзюп турган болгон.

Индияда стачкалардын движениелери ёзюп дьат. Бенгалийде дьнысла джутовый ишмекчилердин юч айдын стачказына 225 мун ишмекчилер кирип, 1935 дьылдагы реакционный конституцияга удурлашкан текши национальный движениелер тынып дьат. 1937-1938 дьылдын туркунына национальный конгресстин члендери кёптёп 630 муннан төрт миллионго дьетире ёскён.

Французский колонияларда—Индокитайда, Алжирде, Тунисте, Сирияда, Франциянын албаты фронтынын дьенюлеринин шылтуунда бу колониянын ороондорында колкючиледьаткандар бир канча демократический дьайымга дьединип турулар. Мында онойып ок, Индия ошкош империалистический базынчыктарга удурлажар тартыжунун текши-национальный фронтты башталып дьат.

Антифашистский движениенин мергезинен коркудузынан реакционный буржуазиялар, ишмекчилердин' ле албатынын фронтынын ёзюминедьююлгектю удурлажып турулар. Францияда производствонун мойноочыларыла, дьёёжёни ле алтынды гран ары дьаны дьаар тартарыла, бааны ёнётийин дьаанадарыла, франканын баазын дьабызадарыла ол албатынын фронтын дьамынлап, албаты фронтынын болыжын тузаланып турган башкаруды тескерлеерин, белетеп дьат. Испанияда помещиктер, дьерди юрендебейартырып, ачананы белетеп дьат, банкирлар ла капиталисттер дьурт дьёёжёни юреп чачыларын тёзёп, генералдар албаты фронтын божодып саларга мятеж белетеп дьат. Китайда японский агенттер Гоминдатты китайский советтер дьаар тукурып, тёзёлип турган текшина-национальный фронтты кандыйда болзо, бузуп саларга бастыра аргала—бойы-бойлоры ортозында дьууды камызарга кичееп турулар.

Ондыйда болзо, реакция ич бойындагы кючиле Франциянын, Испаниянын албаты фронтын, Китайский албатынын национально-дьайым дьадар движениелерин базып салар аргазы дьок болып турганы ончозы дьарт. Телекейдин реакциязы ого болыжарга келгилейт. Английский буржуазиянын реакционный башчылары, Франциянын ич дьанында ла тыш дьанындагы политиказын кайкамчылу базып, оны бу башчылар кююнинче аппарарга буруп аларга турулар. Испанияда германский ла итальянский фашистер дьажыт дьок дьепсенип алган интервенцияга кечип турулар. Японский дьуучылдар Дально-Востокто Китайский албатыга удурлажып дьаан дьуу баштап дьат.

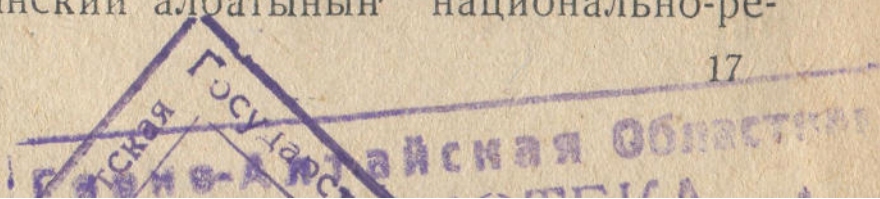
Агрессияга соктырган албаты мылтык-дьепселдю кайра

согылталарды берип турылар. Испанский ла китайский албатылар башка дьердин захватчиктерине удурлажар героический тартыжудын дьолын баштаглап дьат. Бу тартыжу—Европада улу Социалистический Революциязынын ла онын дьаан дьенюлеринин кийнинде 1918-1923 дь. дь. революционный движениенин кийнинде албатынын дьюрюминде сранай дьаан. Ол агрессорлордын кючин тужап дьат, экинчи империалистический дьууды оной арыэлбедерин тудуп дьат, телекейдин пролетариаттарынын кючин дьиичилерине удурлажар тартыжуны дьенилдеди бастыра ороондордо антифашистский движениелерге болужып дьат.

Испанияда генеральский мятежи, германский ла итальянский фашисттер белетеп, дьенил ле тюрген дьенюлерли аларга бододылар. Олор, 1922 дьылда Римде болгон дьенилчек опереточный походты Испанияда катап ёткюрер деп санангандар. Олор оны Испаниянын историязында ас болбогон, фашистский диктатордын ширеезине чыгарга турган генералдын бир тюн туркунына дьенюлю божоор очередной военный путь болор деп бодогондор. Испаниянын албатызы бойлорынын героический тартыжузыла фашизмнын дьенил дьенюлеринин ёйи ёдюп браатканын кёргюстилер. Испаниядагы интервенция германский ла итальянский фашисттерге бир миллиардка дьуук американский долларга турды, военный материалдарды айдары дьок короткон, кёпулустардын резервтериле олордын черюзинде юреткен кадрларды кёп астадарына дьетирди.

Мылтык дьепселле ас дьепсенген испанский албаты, буржуазно-демократический государстволор деп адалгандарга кыйа кёрдюрюп, бойынын камаазы дьок дьадары учун, бастыра прогрессивный ла озочыл албатынын керектери учун юч дьылга дьуук кючи тен эмес дьууда героический тартыжып турылар. (*Колчабыжу*). Ол--бу тартыжуны эки дьаан империалистический государствонин военный интервенциязыла фашистский Италиянын ла Германиянын дьажытту интервенциязына удурлажып, мировой реакциянын Испанский республиканы блокадалаган Европада „Киришпес политика“ ла Америкада „бёлюнер“ деп лозунг ёткюрюп турган политикала дьажытту интервенцияла удурлаштыра эткен.

Бу ёйлёрдин туркунына республика айдары дьок уур керектерди дьенерге келишти. Республикада черю дьок болгон. Ёштюлердин от дьалбыжынын ортозынан ол албатынын черюзин тёзёгён, ол испанский албатынын национально-ре-

волюционный дьуунын историзында Мадридта, Гвадалахарада, Харамата, Эбродо болгон дьуулар ондый страницаларды бичиген. Республикада командный кадрлар дьок болгон. Тартыжу тужында, мундарла темир командирлар ла дьакшынак политкомиссарлар бюдюп, албатынын ортозынан кажыла ак санаалу антифашист улустар сюрекей суюп, кюндюлеп, испанский албатынын бастыра ёштюлерин дьаман кёрюп турар Модесто ло Листердий улустар бюдюп кёдюрюлип турган. Республикада военный промышленность дьок болгон. Ол оны тартыжудын бойында эдип алды. Испанский карыгандар, подросткалар, энелер ле кыстар бу керекке бойлорынын тынын салдылар. Республикада фэртификация дьок болгон, испанский албаты кайланы колго алып, республиканский черюнин фронтторын тыныткандар.

Испанский республика дьаан эмес, дьарым ортолыкта дьадып, блокада тужунда, ёштюлердин дьепсенип алган дьаан согылтазына канайта чыдашканы кайкал болды. Бу кайкал турган аргазы мындый—ишмекчи класс бир эдип тургускан действиялар ишмекчи класс крестьяндарла тын союшту болгон, не дезе Испаниянын албаты маанызы антифашистский фронтко бириккендер, не дезе бу фронтты коммунистический партиянын дьаан политический кючинин ёзюмиле быжулап салган, не дезе испанский албаты колкючиледьаткандардын международный дьёмёзин ончозынан артык СССР албатызынын ла бастыра колкючиле дьаткандардын адазы нёкёр Сталиннин дьёмёзин тузалангандар. *(Тын колчабыжу).*

Испаниянын албатызынын тартыжузы юч дьыл чыгара телекейде бастыра албатынын адьарузынын центрында турган. Ол, колкючиле дьаткан миллиондор албаты ортодо кайкамчыкту болорын ла телекейде реакцияны дьаман кёрёрин билдирткен. Испанский албаты бойынын дьозогыла, фашистский дьуу баштаачыларга удурлашту болорына бастыра ёскёдё албатыны кычырып, капиталистический бастыра ороондордо албатынын ла дьайым болорынын кючтерин бир эдерине болужып турган. Республиканский Испанияны айландыра телекейде бастыра ороондорды бойынатартып алган солидарность элбек движениези тёзёлгён. Бу, Совет ороонго империалистический интервенция болгоннон бери, колкючиледьаткандардын эн кючтю движениези. Ол, акча дьуурынан, массовый митингттар ла демонстрациялардан, Испанияны корууланар комитет тёзёёринен, политический стачкаларга ла добровольческий отрядтар тёзёёрине дьетире, кандыйла

башка башка формалу болуп турган. Бойынын кемиле качанда ол креси болбогон демонстрациялар Латинский Америкада ёдет, узактай турган Индияда, республиканский Испанияга бастыра албатынын солидарность кюни ёткюрюлет.

Испанский албатыга солидарнозынын движениези фашистский ороондорго дьедет. Италияда антифашисттер дьажытту дьууш ёткюрип дьат, мундар листовкалар чыгарып, тюнде тураларга антифашистский бичиктер бичийт; военный заводтордо мойножып турары бар болып, солдаттар республиканский Испанияга удурлаштыра дьуулажарга барарынан мойноп то турганы бар болгон.

Солидарностьтын бу движениези бастыра ороондордо, фашизмга удурлашту, олардын ок бойларынын дьеринде, колкючиледьаткандары бойларынын фашистары ла тартыжар болуп кёчюп, телекейде реакцияга удурлашту антифашистский кючтердин международный тартыжуга кёчёт. Республиканский Испанияга болужу—ол ишмекчи фронттын, стихийный тёзёлип турган международный бир болорынын платформазы.

Дьердин бир учында, дьаан телекейде эн элбек орооннын азыйда империалистический разбойниктер дьерге бюгюп, согуп, тоноп ло ёлтюрюп дьок эдип турган 450 миллион албаты бойынын ороонун ла бойынын национальный камаалу болбозын корулап аларына, кёдюрюлген. Китайдагы дьуу—ол история билип турган, дьарым колония орооннын национально дьайымдарынын дьаан дьуузы. Ол Дальный Востокто телекейде бастыра реакциянын жандармазы болуп турган империалистический государство удурлаштыра китайский албатыла ёткюрюлип турганынан улам, там учурланат. Бу тартыжу ёдюп турганыла улай, китайдын албатызы ороонды дьарып турган бойы—бойлары ортозында дьууды дьок эдип, империалистер качанда, неденде артык коркуп турган текши национальный бир болорын такалап алган. Японский империализмга удурлашту Китайдын дьуузы бастыра албаты дьуузынын кеберин тамла кёптёдё кёргюзет. Японияга кёрё военно-технический коомойдо болзо, китайдын албатызы ёштюге кату согылтаны дьетирип, оны тылдан согып, оны партизанский отрядтарла курчай согып, япониянын коммуникационный линияларын дьемире согып-узада барар дьуула ёштюдин кючин уяндадып, юзе согып дьат.

Япония Китайга удурлашту дьуу, американский эки дьарым миллиард долларлар чыгымду болды, дье ондыйда болзо, япониянын фашистский военщиназы Китайдын ээзи

болып туруп албады. Японнын черюлери темир дьолдордын линияларын, городтордын тес дьерлерин тудуп та турган болзо, дье орооннын, ондо Китай албаты дьаткан, элбек дьери китаидын национальный башкару колында турганча. Японский оккупанттардын тылында китаидын администрация башкарат, китаидын закондоры кючтю болып, китаидын национальный черюзине мобилизация еткенче болот. Оос, оосторго национальный дьуунын лозунгтары: „Дьууда адазы елёр болзо, онын ордында уулы турар, карындажы елген болзо карындажы солуур, елтюрткен ебегенин эмегени солуур“ — деп берилип дьат.

Китай албатынын дьангаксыбас удурлашканы, япониянын, кыйында, эксплоатацияда, дьаан налогторго бастырган колкючиледаткан албатызын тамла революционизировать эдип туры. Японский военщинанын катуланып келгени, албатынын бастыра бёлюктеринде оппозиционный кююндю болорын там курчыдып, керек дезде, бийлеп турган класстар лагерьде дьарашпастарды там курчудат. Стаечный движение ёзюп, узадылып турган дьууды Япониянын колкючиледьаткан албатызы дьаратпай турары ёзюп дьат. Юзюги дьок дьууга кыйнаткан, бойынын ороонын корулап турган, япониянын солдаттары чыдап турарын дьылыйтып турулар. Японский интервенттердин черюзинин ортозында турганы дьай радылып там дьарталып дьат. Китаидын албатызы бойынын героический тартыжузыла дьанысла японнын черюзин ле японский тылды дьайрадып турган эмес, дье ол Азиянын албатызын движениеге экелип, бастыра колониальный албатыны уйгузып дьат. Ол, антияпонский национальный фронтты тезеринде бойынын дьозогыла, базынчыктадып турган колониальный албатынын колына, олордын национальный дьайымдаларынын кючтю дьепселин дьаан орооннын, миллиондордын ченемелинде шинделген, дьепселди кожып дьат.

„Китайский албатынын ла онын черюзинин японский захватчиктерге удурлаштыра героический тартыжузы, Китайда национальный дьаан кёдюрюм, Китайдагы албатынын айдары дьок дьаан резервы ла территориязы, эн учында, Китаидын дьайымдалар тартыжузын учына дьетири Китаидын дьеринен захватчиктарды юзе дьок эдип сюре соконына дьетирерге турган Китаидын национальный башкарузынын дьангаксыбазы нени айдат дезде, японский империализм Китайда качанда болзо болоры дьогын база ол качанда болбозын кёргюзет. („ВКП(б) История Кыска курс“, стр. 318.)

Дье Испанияда интервенция ла Китайда дьуу канчала кирези узап турарда, телекейде реакция там токунап бол-бос болоберген. Фашистар ла антифашистский кючтер ортодогы тартыжу, фашистский агрессорлорго тузалу болор эмес деп, коркудуп турган. Фашистский башкараачылардын военный авантюраларын дьаратбай турган албаты табыжы угулып турган. Албатыда юндер там кёп, там улайла, дьарт дьаныланып туры: „Олор бисти кайда апарглап турулары“ фашизмнын ич дьаны бёлёлюнип онын социальный базы там чичкерилен турганы кёрюнет. Германияда ишмекчилер, оморды материальный аялгазы дьеткерле коркудуп турганы ла иштеер кюн 14 час болгоны омордын право дьок болуп, оморды фабрикага крепостнойлорчылап тургусканы, ачинчылу болуп, крестьяндарда, омордын хозяйствозына фашистский дьанчылар кирижип, оморды дьаан база кичинек, „фюрерларла“ тоноп турганынан улам оморды кёрёр кююни дьок болоры ёзёт: фашистский заправилалар, дьоксырап-дьюреринин туби дьок болорына албан кючле ийдип, дьенил ишмекчи кючтерди аларга турганын оок буржуазия базада дьеткил кююнзебейт, фашизм кыйнап турган католический албаты базада движениеге келип, фашистар белетеп турган дьуу дьендиртер деп коркуглап турган рейхсвера рядтарда оппозиция ёзюп, фашизмнын коррумпированный бюрократиянын баш билингенине, тоолоп турарыла ла карынчыларга, германский албатынын удурлашту болоры ёзюп дьат. Гестапо, дьаратпай тургандардын бу каймужына дьаны казырланган репрессияларла, агышла, малтала, еврейский погромдорло, орто чакта кижикёрёр кююн дьок болгоныла, кару берип турулар. Гестапонын начальниги Гиммлер, „военный действиялардын ич дьанында театрда“ тартыжуды кёнюктирерине, коруланарынын отрядын тыныдарын некеп туры.

Англиянын реакционерлери, германский фашистка ич дьанында кату, кюч болгонынан чыгарарга, антифашистский кючтерге удурлаштыра тартыжуда онын позициязын тыныдып аларга болыжу дьетирерине кичееп, оны Австрияга божодып, ого Чехословакиянын эжигин ачып дьат. Омор, Мюнхенди белетеп, фашистский реакционерлерле кожо, Чехословацкий башкаруга, ол „австрийский чилеп“ капитулировать эдип некеп, былча базып турулар. Чегиский албаты, онын черюзи Испания чылап, туружарга турулар. Францияда ла Англияда албатыны мекелей ёткюрген бёлюктей мобилизация, антифашистский кююндю болгон демонстрацияга буруларда, Германияда мобилизация дезе, фашистардын

башкараачыларына, дьуу чактыраачыларына удурлаштыра, албатынын элбек дьиктеринде кайкамчылу болуп келгенин таап дьат.

Чехо-словакияны, германиянын фашизмнын Мюнхенде сделказы дьмеги эткени телекейде ишмекчи класска удурлаштыра, бастыра ороондордын антифашистский движениеге удурлаштыра, бастыра албатынын амыр дьадар ла дьайым болорына удурлаштыра реакциянын суюмелешкени болгон. Ол Испанский республикага удурлашту заговор болгон. Каталонияны интервенттер дьуулап алганы--Мюнхеннин тортло кендрё большканы. Бу албанду дьууны дьанысла Римда ла Берлинде белетеген эмес, дье Лондондо ло Парижта белетеген. Праганы капитулировать эдип алып, Мюнхенецтер республиканский Испанияда кюзиреп келерин, телекейде бастыразы билип турган. Мюнхен, германский ле Итальянский фашизмга, Испанияда интервенция эдереге, колдорун бюткюл чечип салган.

Итало-германский интервенттер Каталонияны алган соондо англо-французский реакционерлер масказын чачты. Олор дьажытту интервенциядан ачык интервенцияга кечтилер. Олор Берлиннин ле Римнин дьакылтазын бюдюрглөп, Франконы дьарадарга мендедилер. Олор Менорка ортолыктын военно-морской базазын итало-германский интервенттерге беретен предательский операция тезёдилер. Испаниянын законный республиканский башкарузына Франциядагы алтын азыкты береринен дьаантайын мойноп турачы французский реакционерлер оны мировой реакциянын ставленигине франкого бердилер. Английский банкирлар, Англиянын консервативный кругтарыла дьёпто испанский мятежниктерге, германско-итальянский интервенттердин чыгымын дьабарга ла испанский фашисттарды олордын ич дьанындагы режими содыларынан аргадап аларга заем беререге турганын дьетирдилер. Ол ас дезде, англо-французский реакция Испания ичинде предательский элементтердин болужыла Испания албатызынын тертыжуда сранай уур ёйде онын удурлажарын интервенттар юзери керегинде Мадридта ла Картахенде контрреволюционный переворот эдерин тезёдилер.

Дье мировой реакция испаниянын албатызын тизеге тургузып болбос. Дьайымды сюген, ол омок албаты мировой реакциянын белетеп турган колониальный камалу болорыла дьаражар деп, ёскё орооннын фашизмнын предатели, авантюризы—Франко алдына белен укур, белин бюгер деп, дьанысла сагыжы чыкан кижии сананар. Телекейдин ре-

акциянын бастыра болыжы болгондо болзо, Испан албатынын белине корольдор до, диктаторлордо, Альфонстор до, Примо де, Риверде де токтоглабаган. Германский артиллерияла Испаниянын городторын, деревнелерин оодып турган, итальянский бомболорло муннан Испан юй улусты, балдарды ёлтюрюп турган шилемир, Испанияны канга уймаган, испаниянын албатызына каргаткан палач канайып тудунар? (Отургандардан'юн: „Чын“Колчабыжу).

Испаниянын албатызынын сагыжынан ол ёскё ороондордын дьуу табаручыларына удурлажа юч дьылга дьуук героический тартышканын телекейдин реакция унутырып болбос. Бу албаты дыакшы кюндер билген. Ол колына мылтык туткан. Ол помещиктердин дьерине аш чачкан, ол фабриктарда, заводтордо производствоны бойы тезёгён, ол, дыайым дьюрюм кёргён. Ондый албатыны качанда бактырып болбос. (Тын' колчабыжу). Онын коромжыганы артыгынча дыандырылар. Олор колкючиледьаткандардын санаазында, дыанысла фашист башкаруларга эмес, дые олордын английский ла французский болушчыларына, бастыра кижиге кулданган класстарга дыунулбас, чагына уят болор, албатылардын дыотконду дыамаан кёрёрин ологго удурлаштыра кёдюрер, албатынын улу революционный керегине кёчёрин бюдюрер. Французский реакционерлер Испанский республикага бойлорынын предательский политиказынын болыжыла, Франциядагы ишмекчи ле антифашистский движение дыогылтарыбыс деп сананбазындар. Олор бу дыыду политикала албаты фронттын бастыра ёштюлерин эмеш кёдюргени чын. Албаты фронттын ич дыанынан дыайрадарга албаты фронтынын ортозына кирип алган буржуазный агенттер дыарталчыгып келдилер. Революционный движениенин чапкыныла антифашистский дыаратка айдылып келген бастыра капитулянттар элементтер, баштарын кёдюрдилер. Албаты фронттын бастыра бу ёштюлери курларын чечти. Олор Мадридта коммунистарды атклайт, олог францияда ишмекчилердин дыаныстый фронтын юзерин некегледыат, олог ёскё ороондордо албаты фронтынын движениезин дыогылтарын кичеегледыат Антифашистский движениени бу предательский капитулянтский кактан айрыыры оны дыан'ысла тындыдар, там дыуучыл эдер.

Мюнхенецтердин предательский политиказы бу ёйгё дыетире политический тартыжудан туура турган бёлюк албатыларды кыймыктадып дыат, телекейде реакцияла удураттыжарына кюч кожорына, албаты фронттынын элбек

баштамы пункт болуп дьат, бастыра телекейде эн озо, Англияда, антифашистский движениени дьаны ёзюмине тебю берип дьат, капитализмды табарар идеянын ёзюмин албатыларда тюргендедип дьат.

Дье нёкёрлёр, телейкейдин реакциязынын испанский республикага табарулу заговорын юзер арга болды ба? Арга бары аланзу дьок бар болгон. Международный пролетариат, Испанский албаты национально-революционный дьууны дьаныла баштаган тушта, бойынын кючин бириктирген болзо, II-чи Интернационалдын башкарузы капиталдын, фашизмнын табарузыла империалистический дьуула удур тартыжар действияларды бир эдери керегинде Коммунистический Интернационалдын предложениезин дьарадып алган болзо, оны бюдюрер арга болор эди.

Коммунистический Интернационалдын Исполнительный Комитеди, действияларды бириктирери керегинде, бойынын предложениезин ёткён бешдылдарда он катап берген. Социалистический Интернационалдын реакционный лидерлери биске кандый кару берген? Телекей юстюнде бирге туружарга эн озо анылу бёлюк ороондордо дьаныс фронт бюдюрер керек деп, олог кару бердилер. Коминтернын секциялары анылу социал-демократический партияларга сурак эттилер, ол партиялардын лидерлери, эн баштап международный масштабта дьёп бюдюрип аларга керек деп каруун бердилер. Астурийский дьуулар дьалбырап турарда, II-чи Интернационалдын лидерлери коммунисттерге, качан ологдын исполкомы дьуулганча тоолу айга сакыгар деп ёнёттийин предложение бердилер. Исполком дьуулган, онын кёп саба секциялары телекейде бир болуп туружары учун юн бердилер, дье бирге белен туружарына дьёпсинбегендери английский лейбористар болды. Кёп сабазы Ситриндардын ла Моррисондордын табына бактылар, ологдын сырт дьанында турган английский реакционный буржуазиянын табына бактылар.

Дье ол ок ёйдё телекейдин пролетариаттары бойларынын кючин бириктирип алып, республиканский Испаниянын границазын ачарына дьедер, ого блокада эдерин бербегедий албатыга дьеню аларына болушкадый, Австрияны заговор оккупировать эдерин, Чехо-словакияны бёлююрин, мюнхенский заговор болор аргазын дьогылтар аргалу болгон. Ол итальянский фашизм Абиссинияда соктыгарын, буржуазный башкаруларды Лига нация декларировать эткен санкцияларды керекте бюдюрерине албадагадый аргалу болгон. Ол теле-

кейдин общественный санаазын Японияга удурлаштыра кё-
дюрер, Японияны сырьело, мылтык дьепселле дьеткилдеерин
юзер, японский военщинаны туйукка кийдиргедий аргалу бол
гон. Дье II-чи Интернационалдын капитулянттары оны ке-
рексибедилер, не дезе, оло албаты фронтты дьенеринен,
фашизм дьендиртеринен тын коркыдылар.

Мынан ары экинчи империалистический дьуу дьайыла-
рына чаптык эдип, фашизмга согулта берер арга бар ба?
Оны эдери эмди, азийдагызынан кючте болзо, арга бар.

Фашистский агрессорлорго согулта дьетирерине эмди
не керек?

Баштапкыда, капитулянттарла удур, олоорды бастыра
коскорорына, олоорды ырадарына, оодып, дьоголорына дьети-
ре кайрал дьок тартыжар керек. Капитулянттар дьанысла
буржуйларла дьёпсинечилер эмес, оло буржуазиянын сра-
найла реакционный бёлюгиле, фашизмла дьёпсинечилер.
Капитулянттар ол ишмекчи движениеде „пацифизм“ албаты-
ны мекелеерге амадаган, дьамынчылу фашистский агентура.
Социал-демократиянын реакционный лидерлери 1933 дь.
Германиянын албатызын, албатыны бис гражданский дьуу-
дан аргадап турубыс деп мекелеп, фашистский диктатура-
нын малтазы алдына дьединип экелдилер. Бу дьылгы капи-
тулянттар бис амырдын керегин корулап турубыс, албатыны
корулап турубыс деп бюдумчилеп, албатыны империалисти-
ческий дьууга кийдирерге, буржуазияга болышклап дьат.
Оло дьууны фашистский диктатура тургузарын белетеген
эпле белетеглеп дьат. „Амырды“ коруурынын адына
оло албатыны фашистский агрессорлор алдына кайра тес-
керлеерине кычырглап дьат. Отто Бауэр чилеп, оло фа-
шизмга бир позициядан бир позиция ээчий берглеп дьат, дье
онойдордо оло „качан олоорго табарар болзо, ол тушта мыл-
тык аларлар“ деп коркыдып турглайт. Оло эм тургуза гер-
манский фашизмга Австрияны, Судетский областты, Чехо-
словакияны, ого Придунайский бассейнде, Балкандарда тын-
ыдынарына дьай берип, интервентерге Испанияны юзе тар-
тарына берглеп, фашистский агрессорлорго ёске албатыларга
табарарга дьууктаар дьолдорды бастыра берглеп дьат.

Оло калын албатыны „дьуу болгончо кул болзо торт“
деп дьескимчилю предательский лозунгла деморализовать
эдерге ченежип дьат. Дье албатылар, империалистический
кан тегёр тонокчы дьуула олоорды пушканын эди эткилеп
турганын, кулдар дьуудан качпай дьат, оло дьууда бой-
лорынын кулданагылары дьанында турушклап дьат, ёске

албатылардын камаа дьок болорынын палачтары болуп турушклар дьат деп билер.

Англо-французский капитулянтар германский фашизмды Кюнчыгыш дьаар бурарга сананып дьат. Ол господолардын тилинде бу база амырды корууры деп адалат. Дье бис билерибис, германский фашизм, дьенип болбос буудактарлу, ёдюп болбос дьолды сюубей дьат, ол кайда дьенил ёткюрюп, кайда фашизм алдына капитулировать эдип оноор барарга дьарадып дьат.

Нейтральный ороондор, темдектезе, Скандинавтын капитулянтары дьуудын нейтральнозында тюбинде, бойларынын буржуазиязына 1914—18 дь. дь. чылап военный саду ажыра дьеёжёлёнёрине болужып отуруп каларга шююглепп дьат. Дье эмди башка ёйлер айылдаш дьаткан государствонын ончосын бойынын военный авантюразынын кюреезинетартып албайынча, онын границаларын „арийский рассага“ тузалу эдип кеспейинче амырынча качанда фашистский агрессорлор токтобос.

Капитулянтар албатыны, албаты фронты фашистарды табаруга тукуруп туру деп коркудат. Дье албаты фронтынын бюдери фашистский агрессорлорго удурлажары болуп дьат. Фашистардын ачабын удурлажарыла дьаанадып турган эмес, карын онын дьогы.

Капитулянтар албатыга шымыранып дьат: Испаниянын дьаан коромжып турганын кёрюгер, „Чехословакия чылап тартыжу дьоктон беринзе торт эмеспе. „Дье албатылар бу ёлюмдю кычыруны ээчиген болзо, фашизм эмди Европада ээ болор эди. Испания, Чехо-словакиянын дьолыла барган болзо, бюгюн ёскё албатылар эн озо французский албаты эмди фашистский агрессиянын объекти болор эди.

Экинчиде, фашистский агрессорлорго согулта берерге *материальный кючтин* шылтузыла тыныдылган туружу керек, фашистский агрессияны чынынча ууланган государстволордын (Франция, Англия, США) туружузы керек. Телекейдин реакциязы германский фашизмнын кючтюзи керегинде ёнётийин, кей куучун дьайып калын албатынын удурлажар табын уяндадарга дьазапп дьат. Дьаан учурлу дьуу ёткюрерине фашистский Германия белен эмес; ондо дьеткил сырье, продовольствие дьок, онын финансовый положениези уян, онын дьараттары талай блокадага бортык, онын черюзинде командный состав дьедикпес онын тылы—фашизмга коркудулу тыл. Материальный кюч дьанынан демократический деп адалган государстволор аланзу дьок артык.

Бу государстволордын албатызы агрессорлордын болгон албатызынан юч катап кѣп, болотты $1\frac{1}{2}$ —2 катап кѣп эткилеп дьат, электроэнергияны эки катап кѣп иштеглеп дьат, автомобилдерди *онтёрт* катап кѣп чыгарглайт, одыар суюк топливоларды *бежен беи* катап кѣп иштеп, казып дьадылар, текстильный сырьедон *тогыс* катап кѣп, аш-курсақты *тёрт* катап кѣп; олар бойлорына керек, сырьены бюткюл эдип алар аргалу, агрессорлордын блогы дезе, амырда ёйдё 50—55 проц. дефицитту болотон; олардын бар алтын азыгы фашистский государстволордын алтын резервинен *тёртён тогус* катап кѣп. Олардын самолет дьазаар, черюни моторизировать эдер, оны военно-технический дьепсендирер производственный аргазы фашистский блоктын сранайла дьалтанбас расчетторынан ёрёлёп дьат. Франциянын, Англиянын ла США ын талай флоты Германиянын, Италиянын ла Япониянын флотынан эки катап кючтю.

Демократический деп адалган государстволордын фашистский агрессорлорго, *экономический базырылтала* бириктирип эткен кайра кару берер кату политиказы фашистский государстволорды кайра тескерледерине дьеткил арга болор эди. Ондый политика чын амырдын политиказы болор эди, бастыра албатылар дьарадар эди. Ол, эмди мюнхенский курсла аайланып албазына кирген, кичинек государстволорды катап Франция, Англия ла США дьанына бурар эди. Бу албатылардын демократический дьенип алганын тыныдар политика болор эди, оны телекейдин ишмекчи класс дьарадып болыжар эди.

Дье демократический деп адалган государстволорды ондый политикага буруп алары керегинде, ишмекчи класс *материальный* дьаба базар *кючиле* буржуазный башкаруларды базада кыялта дьок кыймыктадар керек. Ишмекчи клас-стын тудунган мылтык дьепсели, ол стачкалар, массовый демонстрациялар, оларбатыны тоноор дьуу ларга удурлашкан движениелери. Ишмекчи класс международный бирге туружарын канчала креси тюрген тургусса, бу мылтык тузаланары анча кѣп туза берер. Тонокчы дьууларла тартыжарына бастыра ороондордын пролетарийлары бирге туружары керектю.

III. КАПИТАЛИСТИЧЕСКИЙ ОРООНДОРОДО КОММУНИСТИЧЕСКИЙ ДВИЖЕНИЕ

а) Компартиянын' тактиказынын' кезин сурактары

Международный Коммунистический движеиенин аялгазын темдектеген докладынын' ючюнчи бёлюгине кёчип

турум. Эн' баштап компартиянын тактиказынын кезик сурактары керегинде бир кезек замечаниелер.

Экинчи империалистический дьуунун обстановказы 1914-1918 дь. баштапкы империалистический дьуу ёйдёгизинен башка. Эмдиги ёй 1914-18 дь. аныланып турганы мир башка эки системага: капитализмнын мирине ла социализмнын мирине бёлюнгенинде, эмди дьанысла империалистический государстволор бар эмес, дье бойлорында фашистский режим тургузып алган, оны ёскё албатыларга мылыктын кючиле албадап орныктырарга макатып турган, тонокчы дьууларды баштаачы государстволор бар болуп дьат.

„Экинчи империалистический дьуунун эмди тургуза ан'ыланар кебери, оны ёткюрин дьайып турганы агрессивный державалар болуп, ол ёйдё ёскё державалар, „демократический“ дьуу чике ологго удур уланганда болзо, дьуу ологго тийбей турган буюлю болглан, ологдын кереги дьок кайра тескерлеп, бойлоры мактанглан, фашистский агрессорлорды айтклан, бойлорынын позицияларын эменитен агрессорлогго берглен, бис агрессорлогго кайра согылта берерине белетенип турубыс деп буюмчилеп дьадылар“ (ВКП(б) историязы Кыска курс, стр 318—319).

Фашистский государстволор Европаны юлежерин баштадылар, оок государстволорды албанла „бойлоры билинер“ кичю колонияларды катап юлежер сурак тургузып дьадылар.

Бу дьаны обстановкада коммунисттер бойынын позициязын бу дьылгы дьууларга, фашистский государстволордын колониальный некелтелерине „национальный билинер“ лозунгты фашистский демагоктор тузаланарга ченешкенине кандый болорын тургузып дьат.

ВКП(б) историянын кыска курс марксизм-ленинизм юредюге келиштире захватнический дьууларды дьолду ла дьолду эмеске бёлюп дьат:

„а) дьолду дьуу, блаачы эмес, дьайымдаарына эмезе албатыны тыш дьаны табарудан, оны кулданарга ченешкенинен корырга, эмезе албатыны капитализмга кул болорынан айрырга, калганчызында колонияларды ла камаалу ороондорды империализм базынганынан айрырга амадаган дьуу;

б) дьолду эмес дьуу, блаачы, ёскё ороондорды ёскё албатыларды албанла блаарга, кулданарга амадаган дьуу“ (ВКП(б) историязы Кыска курс стр. 161.)

Бу кёргюзю—коммунисттерге кажыла чокумду дьууга

ишмекчи класстын' ла колкючиледьаткандардын' позиция-
зын тургузарында дьолбаштаачы учук. Онызы, колкючи-
ледьаткандар кажыла албаты бойынын национальный камаа
дьок болоры учун империалистический дьутмаларла удур-
лашкан чындык дьууны дьарадып болужары. Олор мировой
реакция, онын мергендю дьудуругы—Германия, Япония ла
Италия ылтам соктырып дьыгыларына болушту дьууны дьа-
радып болужарлар. Олор бастыра колкючиледьаткандардын
тёрёли, социализм дьенген орооннын дьилбюзине бастыра,
дьеткил тюней дьилбюлю мировой пролетариаттын дьеню-
зин мендедер дьууны дьарадып болужар.

Коммунисттер бойынын баштапкы обязаннозы деп бо-
доп турганы бастыра ороондордын колкючиледьаткандарын
чындык дьуу ёткюрин турган албатыга болужарына, ол
албаты дьеню аларына бастыра аргаларла болужарына мо-
билизовать эдери.

„ВКП(б) историянын кыска курсынын“ чындык ла чындык-
эмес дьуулар керегинде указаниези коммунисттерге импе-
риалистический канчылар ортодо, колония албатыларды
бийлеери учун, дьарланып турган тартыжуларга ленин-
ско-сталинский чокумду линия темдектеп аларына арга
берип дьат.

Коммунисттер колониальный албатыларды империалист-
тердин канайыпла кулданарына удур сранайла чике дьан-
гаксыбас тартыжу ёткюрглеп дьат. Колониальный империя-
ларды корууры олортын кереги эмес. Анчадала колониаль-
ный албатылардын кул болорын там теренжидип турган
фашистский государстволордын колониальный некелтелерге
олор дьарашпас ёштю. Коммунисттер империалистический
базынарына удурлажа тартыжар общенациональный фронт
тёзёёри учун колониялардагы движениени дьаратклап, ме-
трополиядагы ишмекчи класстын колониялардагы базынчык-
та албатыларла бирге действовать эдерин тургузарын киче-
еп дьат. Олор, буржуазно-демократический государстволор-
дын империалистический башкаруларынан, колонияда кол-
кючиледьаткан албатынын материальный дьадымын тургуза-
ла радикально дьарандыраын, колонияларга элбек демок-
ратический праволор, дьайым дьеткилдеп берерин некеглейт.

Коммунисттер ол ок ёйдё, колониальный албатынын
дьаратпас, бойлорынын тонокчы амадузына тузаланаарга че-
нежип турган фашистский дьуу чагыштырачылардын ёнё-
тийин мекезин коскорып турулар. Коммунисттер колониаль-
ный албатынын бойы билинер правозын, Лениннин-Сталин-

нин юредюзи аайынча, бойы бёлюнеринин правозын бойы бюдюненин колониальный албатылардын бойынын дьайымдалар тартыжузынын тёс дьилбюзине албатынын калдью ёштюзи фашизмды оодорынын дьилбюзине, международный ишмекчи класс бойынын эксплуататорлорын дьенеринин дьилбюзине салглап дьат.

„ВКП(б) историязынын Кыска курсынын“ кёргюзюзиле коммунисттерге, *фашисттардын* „национальный бойы башкарынар“ деп лозунгла спекулировать эдин турганына удур чике позицияга туруп алар арга берет. Фашистский дьуу чагыштырачылар, бойлорынын албатыларын басклады, ёскё албатыларды кулданып, „национальный бойы башкарынар“ демократический лозунган бойлорынын агрессивный пландарын бюдюрерге, контрреволюционный орудие бюдюрерге ченешклеп дьат. Национальный бойы башкарынары дьанына туружачы дьамынчы мекеле фашистский экспансия дьолындагы кёп националду капиталистический государство-лорды юйелей бёлююрге, оок ороондорды ёскё ороондорго табарарынын плацдармы эдерге кичеенглейт.

Капиталист ороондордо кандыйда кеберлю национальный базынарыла дьенижип, базындырган националдардын бойы табыланар правозын бёлюнерине дьетице корып, базындырган нацияларды, СССР албатыларынын сталинский нагынын улу ченемели тёзёлгёлю, взаимоотношение тургузар учун тартыжуга кычырып, коммунисттер эмдиги чокумду исторический обстановкада от дьалбыштын тёс башкарынарын „нациялар бойлоры табыланар“ фашистский курмака базындырган нацияларды сранай ёнётийин мекелегени, албатынын дьайым, камаа дьок бслорына удур дьаман, кара иш эткени деп кёрип чикелеп дьадылар. Коммунистер фашистский государстволорго кулдандырган албатылар бойлоры табыланар право бюдюрери учун, тартыжуну баштапкы планга тургусклап дьат. Плебисциттин алдында фашистский Германиянын албанла алган, Австрия онын Чехо-Словакиядан айрып алган Судетский область дьайым бойы билинерин, Корея, Формозо, Абиссиния дьайым бойлоры табыланарын Испания ла Китайды империалистический захватчиктерден арутаарын оло-р некеглеп дьат.

б) Компартиялардын аялгазы

Партиянын XVII-чи с'ездеине Коммунистический Интернационал капиталист ороондордо 860.000 коммунист тоологон. Бюгюн ол 1 млн. 200.000 кижиге тоолу. Дьийт револю-

ционер-комсомолдордын ла КИМ-га биригип тургандартын тоозы 110.000 н 746.000 кижиге дьетире ёсти. Бастыразы--бу черю эки миллионго дьуук кижиге.

Дье бу цифралар компартиянын чике организационный аялгазынын картиналарын кёргюспей дьадылар. Кандыйда статистический учетло алылбаган, дьалтамыр дьок потпольеде иштеп турган коммунисттер он мунла бар. Китайдын, 1935 дьылда советский район Цзянсини артырган, коммунисттери, дьолой албатыда политический дьаан иш ёткю рип, Кызыл Черюле кожо 12 мун километр ёткёндер. Олордын тёзёгён ячейкалары, кайдада регистрировать эдилбеген болзодо, дьюрп, иштегеп, тартышклап дьат.

Бистин статистикага тюрмелерде, концентрационный лагерлерде шыралап турган, он мундарла коммунистер кирбеди. Коммунистический Интернационалдын бастыра секциялары, тоозы партия члендеринен канча катап кёп, партиянын директивтериле иштеп турган, ишмекчи активле курчалгылаган.

Компартияда бу активтен башка, компартияга беринген, ого бюдип, ого болужып турган элбек ишмекчилер дьуртты бар. Бельгийский компартия дьаан эмес, ондо дьюкле 7 мун член бар, дье ол калганчы муниципальный выборлордо 160 мун юн дьууп алды. Голандский компартияда 10 мун член, дье онын учун юн бергендер 137 мун кижиге. Выборлордын итогторын, база компартиянын ёскёдё камаалу кёргюзюлерин анализтап, кажыла коммунист бойын ээчиде, кандыйда болзо, 15-н 20 дьетире ишмекчилерди ле колкючиледьаткандарды апарып дьат деп вывод эдерге керек.

Коммунисттердин камаазы профсоюзный движениеде ёсти. Бир-канча ороондор коммунистер бойлорынын дьалтамыр дьок иштериле профсоюзтардын члендери ортодо бюдумчиге кирдилер. Олор, олорды профсоюзный движениеде башкартылу посторго чыгарды.

Компартия ёткён бешдьылдыкта башка башка ороондордо ёзип тыныганы тен эмес. Олордын ороонына кара табару эткен ле вооруженный тартыжып тургандары, темдектезе, испанский ла китайский компартиялар чылап. Ондый ороондордын компартиялары ёсти, кайда пролетариат реакцияла тартыжуда бек позициязына турган крестьяндар ла городтын оок улустары олордын тартыжузына болышкан, темдектезе, Францияда, кандыйда болзо сюрекей дьажытту эмес дьюрглеп, иш эткен компартиялар ёсти; кайда социал-демократия уян, темдектезе, США да ла Латынский Амери-

канын кѣп ороондордо, кайда социал-демократия кючтү, кайда онын реакционный лидерлери ишмекчи класстын ла колкючиледьаткандардын бирге действовать эдерин юзип турган, ондо компартиялар бир-канча уян ёсти; бу дыаны. нан бис Англияны ла скандинавский ороондорды билерибис. Ишмекчилердин движениези былча базылган ороондордо, анчадала фашистский диктатуралу ороондордо компартия, бир канча артып калды.

Отчетный ёйдё ёскён коммунистический партиялардын ортодо баштапкы дьерде тургускандардын бирюзи нёкёр Сталиннин, чындык большевиктер „качан керек теренжип уурланып турарда, горизонтто кандый бир коркуду кёринип келерде канайыпла куды чыгарынан, кандыйла мансарырынан тюнейден чёлёё болор учурлу“ деген ойгор указаниезин бек билген *Испаниянын героический компартиязы* болып дьат. Испаниянын компартиязы 1931 дьылдан 1939 дьылга дьетире 800 кижиден подпольный школын, революцияны, гражданский дьууны, ёскё ороондордын контрреволюционный интервенциязыла удурлашкан дьууны ёткён 300 мун дьаан кючтү партияга ёсти. Ол албатынын чындык партиязынын дьозогы болуп дьат, онын ишмекчилерден ле крестьяндардан терен тазылын фашистский кандыйда террорло кодорып болбос.

Испаниянын КП бойынын бастыра кичеемелдеринин ле шююлтелеринин тёзёгёзине *испанский албаты* бойынын ёштюлерин *дьен'ер дьилбюни* тургускан бойынын чике политиказыла албатынын бастыра бёлюктеринде бойына дьаан тоомчы дьединди. Ол бойынын дьалтанбас героизмла албатыга бюдюмчилю болды. Ол сранайла уур ёйлёрдё, сранайла коркудулу дьерлерге барып турганын албаты кёргён. Ол дьууны эн озо баштап, эн кийининде божодып турган. Албаты оны, онын большевистский керектериле шиндеп кёргён учун сююди. Ол Хозе Диас ла Долорес Ибарруридий ондый дьакшынак, ондый бек сталинецтер ёскюрип алды, (*колчабыжу*) олорло международный коммунистический движение оморкоп дьат.

Бойынын ороонынын ла албатызынын дьюрюминде дьаан учурлу болгон *китайский компартия* Коминтерннин экинчи секциязы. Ол эмди 148 мун членле тоололот, ол дьанысла ишмекчилерле эмес, дье элбек крестьян албатыла колбулу, база интеллигенция, анчадала студенттер ортодо дьаан камаалу болуп дьат.

Китайдын компартиязы—Китай албатынын вооружен-

ный бёлюги. Ол партия—кёп дьылдарга гражданский ле национально-дъайымдалар дьуулардын одында кадырылган;; ол ёткён ёйдё советский движениени ле Советский дьан тёзёёринин ченемелин алынды, ондо эмди, Китайда эмдиги национальный дьууга тын баалу, элбек партизанский движениени тёзёёр байлык ченемел бар.

Ол ёштюлердин кючин дьайралтар бийик эпчил ус болуп, тылга теренжиде кирерин билер, ёштюлердин черюзинде политический ишти элбеде эдер кючтю болуп дьат. Китайдын компартиязы бу ёйдё япондордын тылында партизандар турган райондордо ончозынан артык тюрген ёзюп туры.

Ол национальный фронтторды ёскюрип тыныдар керектерде эрчимдю ле энилгир болор дьозокты берип дьат, бу японский империалистический албан былачыларды базар дьенюдин эн керектю аялгазы болуп дьат. Китайский компартиянын тын дьаны, онын дьаны кадрлар белетеп, тузаланары керегинде ижи болуп дьат. Китайский компартиянын талдама улустары Мао Цзе-дун ла Чжу-Дэ политический башчылар эдип талантливый полководецтерди дьенюлю бойлорына бириктирип турылар. (*Колчабыжу*).

Франциянын компартиязы албатынын антифашистский фронтты учун тартыжуда озочыл болгон. Ол бешдьылдын туркунына 40 мун члендерден бу кюнге дьетире 270 мунга дьетире ёскён. Тираж тёс органын „Юманите“ деп газеди бу ок ёйдин туркунына 120 муннан 350 мун экземплярга дьетире ёскён. „Юманите“ тиражы кёби дьанынан Францияда бастыра газеттерден ючинчи дьерде туруп дьат, онон буржуазный „Тан“ ла „Матэндый“ онондо ёскё газеттерди акалай берген. Компартиянын провинциальный прессезинин тиражы 470 мун экземплярга дьеткен.

1936 дьылда калганчы парламенттин выборлорында компартия учун юн бергендеринин тоозы бюдюн дьарым миллионго дьетире ёскён, эмезе эмдиги выборлорго кёрё 90 процентке артык болгон. Парижта ла онын городко дьуук дьака дьерлерде компартия 60 депутатский мандаттардан 33 мандатты колына алган, ол кёп дьаны болып дьат. Ол Парижский областта, анчадала, металл иштеер промышленностьтын дьаан заводторында сранай кючтю партия болуп дьат. Французский коммунисттердин кючи неде дезе, олар профсоюзка кирген ишмекчи албатынын дьаан бюдюмчизин тузаланып турганында. Бу бюдюмчини олар дьуулап алганы кандый дезе, олар профсоюзтарды бириктирери учун, оларды тыныдары учун, колкючиледьаткандардын кёндюре

некелтелери учун кайра баспай тартышкандар. Франциянын коммунистический партиязы антифашистский движениени ёскюрюп, бойынын ишмекчи класстын, бойынын албатызынын талдама революционный традициязына шиденген. Ол-Испанский республикага болужарга дьаан иш эткен.

США-н' компартиязы кёп иш эдерине дьеню алган. Пролетариаттын классовый движениезин лаптаарын ла буржуазный партиядан оны айрып аларга айдары дьок болужып, ол 20 мунчлендерден 90 мунга дьетире ёскён. Онын ёскёни, бойынын ижиле 4 миллион члендерди бириктирерин производственный профсоюзтарды тыгыдарына болушкан, реакционный Американский Трудтын Федерациязына кожылган юч дьарым миллион ишмекчилердин ортозына чылазыны дьогынан чыдамалду ишти ёскюргени учун, классовый тартыжудын тёзёлгёзи аайынча профсоюзтардын бир болорынын учун иштегени ёзюмдю болды. Партия колкючиледьаткан негр улусла американский интеллигенциялардын талдама улустарынын ортозында кюндюлю болды. Демократический движениелерге бойы элбеде кирижип онын дьарымдайыла тартыжып США-н коммунистический партиязы бу движениени антифашистский тартыжудын онон арыгы дьолына ууландырган. Партиянын бир учурлу дьедикпезинин бирюзи, ол фермерский албатыла, фермерский движениеле колбулу болгоны уян болуп дьат.

Англиянын' компартиязы бойында дьарт тоо ёзюмге дьедип алган, 6 мун члендерден 18 мунга дьетире ёскён; профсоюзтарда лейбористский партиянын ичинде онын салтары ёзюп дьат Лейбористский партияга кирер керегинде Англиянын компартиязынын шююлтезин, лейбористский баштаачылар дьаратпаганда болзо, дье оны дьурт дьерлерде 1400 профсоюзный ла лейбористский организациялар дьараткан. База онын Англияда албаты фронттын тургузары учун компаниязы онон дьаан дьаратканды кёргюзюп дьат. Крипса албаты фронттына туза эдип тургускан меморандумы тсолу кюндерге 250 мун подписьтер дьууп алган.

Дье бу мындый дьенюлер бар да болзо, Англиянын реакциязы Испанский республикага блокада тургузар керегинде политиказын бойынын движениязы ажыра юспеген учун дьаан карулу английский ишмекчи класстын калын ортозына тыгынып кирбегени учун Англиянын компартиязы Коминтернин секцияларынын сондоп калгандардын бирюзи болуп дьат.

Дьажыт иштю Компартиялардын' ончолоры профсоюзтарда олардын ижи дьаранган керегинде, албатынын

фронтты учун оlorдын тартыжузы ла испанский албатыга болужар керектерде оlorдын эркин ижи ажыратыныдынып алдылар. Темдектезе, Канаданын компартиязы 8 мун члендерден 18 мунга дьеткен, Кубаннын компартиязы 3 муннан 23 мунга дьеткен, Мексиканын компартиязы 2 муннан 30 мунга дьеткен, Швециянын компартиязы 8 муннан 19 мунга дьеткен, Даниянын компартиязы 3 муннан 9 мунга ёскён. Текши национальный антиимпериалистический фронттын движениезине эркин кирижип, албатыла кожо демократический правоныла дьайымды кезиктей дьуулап аларга колониальный ороондордо албатыны ого тартып алган компартиялар ёзюп турылар. Дьажытту ишке кирер алдында 60 мун члендер болгон, Чехословакиянын компартиязы бу ёйдин туркунына дьажытту иштю болды. Ол бойынын активтарын, члендеринин тёс маанызын подпольяда ёйде корруп алды.

Коммунистический движениени фашистский диктатуранын ороондоры анчадала Германия, Япония ла Италия тында сокондор. Буржуазиялар коммунисттерди он мундардан тюрмелерге ле концлагерлерге сугуп, ийип дьаргылап ла дьаргы дьогынан ёлтюрглөп, тоолыктардын кийин дьанынан ёлтюрюпте тургулайт. Оlor ишмекчилердин дьаткан тураларды, иштеп турган предприятияларда кёп системазына булгап, фашистский организацияларга оlorды албанла сугарга турадылар. Оlorго удурлажып фашистердин караларын туркурып, оlorды государственный измена „эдип тургандар“ деп, бурулаглап дьат.

Бу ороондордо коммунисттер канайта иштеп турылар? Кату тоталитарный фашистский диктатуралу дьерлерде, партийный организацияны юстинен ала дьабыска дьетире централизованный эдип тёзёп алары оlorго сюрекей кюч. Оlor удаанан бери бойы бойлорын билижер, дьакшы бюджетчилю улустардан группалар тёзёп дьат. Ондый группалар дьюстер тоолу. Оlor дьакшы дьажынып билер дьылгыр да, энилгир де. Оlorды полициялар тудуп аларга кюч болуп дьат. Полицияга оlorды тудуп аларга дьенил эмес. Бу группалар ижин бойлорынын айлдарында, кварталдарда ла райондордо ёткюрюп турылар. Коммунисттер онон ары предприятияларда иштеп дьат. Оlorдын эркиндю иштери шылтуунда Германиянын ла Италиянын заводторында ла фабрикаларда фашисттар салтарын берип болбодылар. Учында коммунисттер колкючиле-дьаткандардын ортозында фашистский организацияларды тузаланглап дьат.

Партиянын башчызы нёкёр Тельман фашисттердин тюрмезинде 6 дьыл отурганча да болзо, дьажытту иштеерге сюрекей кючте болзо, германский компартиязы бойынын организациязын корулап алган. Ол германияда массово-политический ишти ёткюрюп турган сок дьаныс антифашистский организация болуп дьат. (*Тын' колчабыжу*).

Дье партия бойынын болгон массовый кючине иженип, фашистский режим дьенил, тюрген антарылар деп чик дьок узак ёй ёткюрген. Онын кийнинде качан ол ижин кубылтып, пролетарский кючти дьуунадар, олордын организациязын тыныдар юзюлбес узак ишти колго аларда, кезик германский коммунисттер керектин бир дьанына дьайлгандар. Олор, албатынын, фашистский режимди дьаратпай тургандарынын тюрген тебюлю ёзжмин дьетире билип албай туруп, калганчы ёйдё Германияда билдирип турган антифашистский санаанын ёзюмине тук бастырган болуп дьат

Япониянын' компартиязы японский фашистский дьуучылдардын олдыолоп алар деп пландарыла тартыжар таскамырлу. Ол японский империалистер Манчжурияга табарарда ого удурлажып тартышкан, дьууга удурлашкан демонстрация, стачка эдип, солдаттарды ла талайчыларды организовать эдип турган. 1937 дьылдан ала японский империалистер Китайга дьаныдан табарарда, партия интенсивный антивоенный иштер ёткюрген, ол шовинизмла удурлажып тартышкан, дьууга айдалгандардын билезине болужар компанияны элбеде тезёп, японский черюлерди китайдан ойто экелзин деп некелте эдип, албаты фройты учун движениени баштаар ийде кюч болуп турган. Партиянын ёзюми онын массовый салтарына ураак сондопто турган болзо, кайралы дьок террордон дьалтанбай партия албатыла колбулу боло-рын корып дьат.

Итальянский компартиянын' дьаан уян болгонын темдектеер керек. Фашисттердин диктатуразы кеп дьылдарга туруп келгенче, ол дьажытту организацияны тыныдып аларын, фашистский профсоюзтарда ла фашистский ёскёдё организацияларда ишти дьакшы кёндюктирерин, дьаны ёзюп турган дьиит юйени фашисттардын салтарынан айрып албаган. Кезик итальянский коммунисттердин, фашизм дьанысла дьууда дьендирип коскорылар деп шююлтези олордын оппортунистический кыймык дьогын дьажырып тургандарын кёргюзет. Итальянский фашизм Абиссинияда ла Испанияда дьуулажып турганын албаты дьаратпай турган бир канча

стихийный тартыжуларды партия тузаланып баштап болбогону оныла темдектелип дьат.

Италиянын компартиязына тюндеп кёрзё, фашистский диктатура сон тёзёлгён, огош ороондордо, бойлорынын дьу учыл тартыжузынын шылтуузында дьажытту компартиялардын ортозынан баштапкы дьерге чыгып алган кёп компартиялар бар.

Бис ондый деп германский фашизм Дьуук Востокко-ёдёр дьолында турган ороондордын кезиктеринде иштеп турган партияларды темдектеп турубус.

Коммунистический движениелерге кёп каршуны фашисттердин кайуучыларынын ого ийип турган провокаторлоры ла шпиондоры дьетирип дьат. Японияда калганчы он дьылдын туркунына 60 мун коммунистерди тюремелеген, 1934 дьылдан бери компартиянын Тёс Комитединин' составын 4 катап коскоргон. Фашистский разведкаларга Троцкий ле троцкистер болужып дьат. Польшада, Италияда, Японияда ла Германияда карулчыктар Троцкийдин дьескимчилю литературный кускузын тюремелеткен коммунистерди дьайрадарга амадулу тузаланып дьат. Фашистский разведкалардын дьакылтазы ла троцкистер албаты фронтын ла национально-дьайымданар движениенин организацияларына оны ич дьанынан' юзюп чачарга кирип турылар.

Японияда троцкисттерди „каруулдын меелю трести“ деп адаглайт. Олор японский шпиондорды полициянын ёнётийин тёзёгён школдорында, коммунистический ле ишмекчилердин движениелерине канайта удурлажар тартыжудын сюмезине юредип турылар. Китайда троцкистер японский военный шпиондор болуп иштеп дьадылар. Олор керегинде Бейпинде японский разведканын начальниги дьажыту докладында бичигени:

„Троцкистердин группазына онын' ижине дьёмёжип, болужар керек, онын' ижи Китайдын дьюзюн—дьуюр дьерлеринде империяга тузаны экелгедий болзын, бу китаилар орооннын биригерин дьайралтаачылар болуп дьат. Олордын ижи бийик техникалу ус болуп башкаланып дьат“.

Испанияда троцкистер—фашистский Германиянын ла Италиянын кайуучылары, тартыжып турган албаты черюзинин тылында контрреволюционный мятежи кёдюрп тургандар, 5-чи колоннын агентери троцкистер текши дьерлерде ишмекчилердин движениелеринде фашисттердин' провокаторлоры болуп, СССР-га удурлажар шпиондор ло диверсантар болуп турылар. Буржуазный разведкалар троц-

кистерди, дьюзюн-дьююр фашистский быдьярларды ишке элбеде тузаланып, оморды качып келген улус эдип ийип, СССР-да шпионский ишке аткарглайт.

Фашистско-троцкистский шпиондор коммунистический движениелерди дьайрадарга, кезик компартияларда „Фракцияны“ ла „группировканы“ кондырып, фракционный тартыжуды камызып тыныдарына искусственный ченешкендер. Ончозынан кеп ёшту элементерле чептёлгёни онын башчыларында польский фашизмнын агентери кирип алган, Польшанын компартиязы болуп дьат. Бу быдьярлар партияны, 1926 дьылда майда Пилсудскийдин фашистский переводына болужу эдер дьолго тартарга ченешкендер. Качан ол неме болбой каларда, омор „майский“ дьастырада аптыгып, Коминтерннын алдына самокритиканын комедиязын ёткюрюп тургандар болуп кёргюзип, венгерский, югославский партиядан полицейский „фракционерлери“ Ловстон бойынын ёйинде Коминтернды канайта мекелеген, онойып ск мекелегендер. Коминтерннын ишчилеринин бурузы, омор классовый ёштулерге бойын мекеледип, онын кылыктарын бойынын ёйинде коскорбой ёшту элементерле компартия чептёлип калганыла удурлажарын сондотконы болуп дьат.

Каршулдын арткан калганын ла класс ёштулердин юзюктю ижин дьогылтарга компартиялар нени эткен? Компартиялар бойынын рядында большевистский сергеленди курчудар керектерде троцкистский-бухаринский дьескимчилюлерди дьаргылаганынан урокты элбеде тузаланган. Омор бойлорынын башчы активтарын шиндеер шинжюёткюрюп, омордо политический ак санаазы аланзылу элементерди урадып тургандар. Омор анчадала чептёлип калган дьажытту ишту организацияларын тарадып, оморды дьаныдан тезёёрин баштаган. Омор троцкизмга удурлажып оны фашизмнын агентери болгоныла дьантайын тартыжып дьат.

Ёштулердин каршулу иштериле база партиянын уян звеноларында да буржуазный идеологиянын дьайрадылганду салтарыла тартыжар керектерде эн керектю иштердин бири, компартиянын идейно-политический тендежерин ёре кёдорери болуп дьат. Троцкизмнын „ёске ороондордын государстволорынын разведка органдарынын дьакылтазыла иштеп турган калдьуурган, каршулардын принципы дьок бандиттары, диверсанттары, шпиондоры ла кижилерди ёлтюречилери“ боло бергенин кёрбей калган болзо, ол шылтактардан башка, онойып ок компартиянын теоретический сондогониан болуп дьат.

Компартиялардын бу теоретический сондогонун дьогылтар керектерде, марксизм-ленинизмнын, Маркс--Энгельс—Ленин—Сталиннин классиктерин ёскё ороондордын тилдерине кёчюрери, анчадала „ВКП(б) историязынын кыска курсын“ кёп тилге чыгарары сюрекей дьаан учурлу болуп дьат. „Кыска курстын“ чыканын капиталистический ороондордо коммунистер дьилбилю уткудылар. Бу книга оморды солынбас теоретический дьепселле ол Ленин-Сталиннин партиязынын ченемелдерин, бойынын ороонында революционный движениенин ёзюмин онын башказын, онын перспективазын ак дьарыкта билип аларына болужар деп омор билип турылар.

Кезик компартияларда, ишмекчилердин бир болор тактиказын ла албатынын антифашистский фронттынын тактиказын ёткюрер тушта право-оппортунистический бюдюмдю кылыктар кёрюнип, омордын шююлтезинде тескерлеп тургандар удурлажар тартыжуны дьажырып, демократический госуларстволор деп адалгандардын империалистический аялгазын дьажырып, оморды актаар шююлтелер бар болгон. Ондый кылыктар дьаны да башталып кёргюнген болзын, оппортунизмга удурлажарын курчудар керегин темдектеп туры.

Профсоюзтарда коммунистердин ижин дьарандырганы аланзу дьок болуп, бу дьанынан бир-канча кёп дьенюлерди алганда болзо, компартиялардын кёбизи профсоюзтарда дьаны тын туруды колына аларын, профсоюзный активтардын дьуучыл ийдезин бойынын дьанына тартып аларын, профдвижениелерде реакционный элементтердин салтарын дьогылтарын дьуулап албаган.

Компартиялар мынчаа дьетире фашистский демагогияларла удурлажына дьакшы юренип албаган, немецкий фашизмнын Саарада, Данцигте, Судетский областьта национальный сурактарга спекулировать эдип турганын юзюп албаган.

Омор, событияы ажындыра билер улу сталинский искусствоны, башка-башка госуларстволордын рольын ондо класстарла партиянын, ёштюлердин кылыктарын ажындыра кёрёрин, онын планын бойынын ёйинде бузуп чачарын билерин мынчаа уян юренип алгандар.

Капиталистический ороондо коммунистер событияынын кезик бурултазына дьедикпестю белетенгендер, междуна-родный обстановка айдылып турган тартыжузын бюдюмин билип албагандар. Ондыйда болзо, тартыжудын мундый бю-

дюмин билип алар керегинде компартия кѣп иш эткенин темдектеер керек. Испанский албаты, интернациональный бригада тѣзѣп, мировой коммунистический движениенин ого эткен болужын ундыбас.

Интернациональный бригадаларда коммунистер дыанысла болгон эмес, дье оны баштаган, тѣзѣгѣндѣри олор болуп дьат. Французский компартия бу керектерге бойынын эрчимдѣ ишчилерин, бойынын талдама организаторлорын чыгарып турган. Бу канча канча он мун улустарды тудулу границаны ажыра, талайды ла оной болгой Атлантический тенисти ажыра апарар задача, ол, дьенил керек эмес болгон.

Буржуазия доброволецтерди тударга агырту ѣткюрглѣп турды, оморды истеди, дьаргылады, улус бастыра буудактарга удурлажа тюнде кырларда курларына чыгара карлу чике дьолдорло баргылады, кажыла минутта сууга чѣктюргедий коркудылу балыкчынын кемелериле эжиндилер. Доброволецтерге парижский коммуналардын балдарынын балдары французский пролетарийлар, итальянский эмигранттар, германский антифашистер, дьакшынак снайперлер—канадский агаш кезечилер бардылар, омордын Домбровский ады батальоны Эброго табарар тушта, понтонный кюрлер саларын сакыбай, сууны кечире эжинип, ѣштюнин кѣп, тоолу кючине эн озо табарган.

53 орооннын компартиялары интернациональный бригадалардын рядына, оноор барарга кююнзѣп турган ѣскѣ улус ороондо ТК члендерин ле партиянын башчы активын ас ийген эмес. Ондо, германский концентрационный лагерден келген, германский компартиянын ТК член Паласѣтеде „Рот фронт!“ деп кыйгырганча ѣлгѣн, Ганс Баймлердий улус бар болгон. Ондо Ракоши ады батальоннын бажына туруп, Уѣск дыанында ѣштюнин бетондогон фортына табарып, оны алып, дье бойы батальоннын комиссарыла кожо геройский ѣлгѣн венгерский коммунист, карыган Хевешидий бюдюлю улус бар болгон. Мында, ѣштюнин мѣндюр ошкош огын ѣдюп, суузап турган дьуучылдарга суу дьетирип, ѣлюмдю шыркаладала „Нѣкѣр Сталин муны кѣргѣн болзо, ол менин дьардыма колын таптап: Сен бойын дьакшы дьолду дьюргюскен, сен—дьакшынак нѣкѣр Джон“ деп айдар эди деген анлийский грузовой машинанын шофери Джондый рядовой тегин дьуучылдар бар болды. (Тын колчабыжу).

Бу не улус? Бу качан героизм партийный ла партийный эмес большевиктин бюдююзинде айрылбас бѣлюк болоберген сталинский эпоханын улузы. Ол Хасан кѣл дьа-

нындагы табаруга—Төрөл учун, коммунизм учун, Сталин учун!—кыйгылу барглагандарга тюней сталинский кадырылганнын улузы. (*Съезд бутка туруп колчабу эдет. Кыйгы: „Улу Сталин эзендик болзын!, „Ура“ Тын колчабыжу*).

Интернациональный бригадаларды тэзэгэни—ол телекейде коммунистический движениени быжузынын кёргюзюзи, ол Коминтернин секцияларынын большевистский кадырынганы, ол коммунистический кадрларды от дьалбышта ченегени.

Эмди итогторын чотойлы. Коммунистический движение ёткён бешдылдыкка ёзюп, тынып чындыйланган. Ачык компартиялар бастыра ёсти, оlorлын албатыга кама дьетирери тыныды. Сондогон ачык эмес иштю партиялар бойларынын уур тартыжуларында бийик героизмнын ла дьалтан-базынын дьозокторын кёргюзюп, бойларынын рядтарын дьанырта тэзёглеп турулар. Кезик компартиялар бойыны-ороондорынын дьюрюмде политический дьаан учурлу факторлор болуп алдылар, кезиктери болглап дьат. Коммунистический ле социал-демократический ишмекчилер ортодо, коммунистический ле социал-демократический партиялардын активы ортодо дьууктажары ёзип дьат. Пролетариаттар коммунистарга бюдери кёптёп дьат. Албатынын керегиле некелтезин дьакшы дьартаарга, бойынын ишмекчи классынын ла бойынын албатызынын тилиле куучундажарга коммунистер юренип алган компартиянын идейный бирлиги тыныган. Албатыларды, буржуазный ла социал-демократический партиялар тескерлей ле фашистарга удурлажарга бёлюген Мюнхеннин кюндеринде коммунистер бойларынын политический ле организационный чон болорын буспаган сок дьаныс партия болды.

Дье, ондыйда болзо, компартиялардын тоо ёзюми ле-олордын албатыга камаалу болор ёзюми Коминтернин секциялары алдында классовый тартыжу курчуганы ажыра, база дьайылып дьаткан экинчи империалистический дьуудан улам тургузылган некелтелерге дьеткил эмес.

**в) Телекейде реакцияга удурлажа компартиялардын,
пролетариаттын, колкючиле дьаткандардын
тартыжузынын дьолы**

Фашизмга ла тонокчыл дьууларга удура дьенюлю тартыжунын дьилбююлери, телекейде реакция керекти кайдаар апарып дьатканын колкючиледьаткандар дьарттап ла онын калдью санааларын юзер дьолын темдектеерин некеп дьат.

Реакция нени керектеп дьат? Ол испанский республиканы былча базарга Испанияда германо-итальянский интервенттерге ле англо-французский банкирларга дьарамыкту порядкалар тургузарын керексип дьат; оной Францияны тудуп, радикалдардын колыла коммунистический партияны согуп, оок буржуазияны коммунистический партия дьуунун партиязы деп коркударга, албаты фронттын дьоголторго, оной сыгып салган лимон чилеп радикалдарды да чептю орого таштап, фашистский шилемирлерге дьанга дьол ачарга турулар.

Англияда реакция „мирдин коручылары“ деп, консерваторлордын дьанын тыныдарга, лейбористский лидерлердин колыла албаты фронттын движениезин юзерге, английский ишмекчи классты дьангаксыдып, уядадарга кююнденедилер. США-да Фордтарга, Моргандарга ла Херсттерге демократический движениени уужап саларга болужып турулар.

Реакция ишмекчи движениени дьоткондоп, социализмнын ороонун чачып саларга кююндю.

Ишмекчи класс ла колкючиле дьаткандар нени керектейт. Ол испанский албатыга бойынын дьеринде ого ок дьарамыкту порядкалар тургузарына болужарга, испанский албатыны телекейде корулаарын тезееьргё, дьайым испанский албатыны реакция тумаларына амтажуузын дьок эдерине телекейде движение дьайылтарга кююнзеп дьат.

Олор *Дальний Востокто* Китайды юлеерине дьетирбеске дьат, Китайдын албатызы бойынын ороонынан япон захватчиктерди сюрерине болужарга дьат; массалардын движениезиле буржуазный башкаруларга японский дьуу кюзечилерине дьемежерин токтодып, Китайды бастыра не керегиле ёштюни дьенерине дьеткилдеерге туры.

Францияда ишмекчилер албатынын фронтына крестьянствонун ла мюнхенский политика французский албатыны германский фашизмнын вассалдары эдерге турганын тамлакебинче дьартап турган оок городской улустын дьайылган бёлюктерин тартып аларына кичееп дьат; дьанысла албаты фронтты коруп аларын эмес, фашистский агрессорлор алдында капитуляциянын ёлюмдю дьолыла барбаска база ёскёлёрди апарбаска тургандардын чодына, элбедерге турулар.

Англияда ишмекчилер албаты фронтты тезееьри учун качан ок баштап салган тартыжуны учуна дьетирерге, ол ишле дьалтанбас согултаны дьанысла английский эмес, дье база телекейде реакцияны согорго дьадылар; ол ок ёйдё албаты фронт учун тартыжунын процессин де английский

буржуазиянын профашистский элементтерин туура кыстап, фашистский агрессорлорго согулта эдеринин дьянында тургандарга дьемежерге турулар.

США да колкючиле дьаткандар демократический движениени тыныдарына база элбедерине реакционный профашистский элементтердин дьянга келерине чаптык эдерге дьат.

Фашистский диктатуранын ороондорында *Германияда, Японияда, Италияда* бастыра телекейдин колкючиле дьаткандары бу ороондордын башкарулары дьууда дьендиртерин кюзеп, олорбу ороондордын албатыларына фашистский режимына удурлажа ачык тартыжунын элбек дьолына чыгарына болужарга, фашистский дьянды антарарына апарып турган тартыжуга апарып, ого телекейдин ишмекчи классы ла бастыра колкючиле дьаткандар дьылбюлю болуп дьат. Олор телекейде реакцияга Германиянын, Италиянын ла Япониянын фашистский тюбектин учары дьяар дьылбырап брааткан фашистский башкаруларына аргадаачы круг таштаарына чаптык эдерге турулар. Олор телекейде реакция фашистский башкаруларга продовольствиенин, сырьенин, рудалардын, нефтьтин' ле онон до ёскёзин алар дьерлерди дьяны тонокчыл дьууларда дьайарга дьеткилдеп берерин дьетирбеске дьадылар. Олор, кату удурлаштарга коркуп турган, уян албатыларга табарып турган фашистский захватчиктер „дьенил дьенюлер“ аларына чаптык эдерге дьат.

Телекей юстинде ишмекчи класстын, бастыра телекейде антифашистский кючтердин фашистский экспансияга удурлажа, албатыларда экономический ле политический базынчыктаарына удурлажа, анайып ок, олордын военный бириктирерине тюней ок удурлажарына олор биригерин некеп дьадылар. Олор германский фашизмга удурлажа тартыжуга Австриянын базындырган албатыларынын тартыжузына, Чехословакиянын, Венгриянын базынчыктаткан албатыларына, Румыниянын, Югославиянын базынчыктарынын коркуду алдында турган албатыларына болужарга дьадылар. Олор итальянский фашизмга удурлажа абиссиниянын албатызына дьемежерге турулар. Олор албатылардын фронтын, фашистский агрессорлордын блокко телекейде удурлажарынын фронттын тёзёёри учун тартыжат.

Социал-демократический реакционный лидерлеринин капитулянский политиказын дьоголторына колкючиле дьаткандар телекейде ишмекчи класстын кара-дьяныс фронтын кюзеп дьат. Ондый фронт ишмекчи движениени дьылый-

тылу, дезорганизованный болгонынан фашизмга удурлажа дьенючил дьуулардын дьолына чыгарар. Ол канча миллион пролетарийлердин кючине бюдюнери ле колкючиле дьаткандардын, оок городской улустын элбек кыптарына дьугуштанар. Ол албаты массалардын фашистский агрессиязына бастыра ороондордо удурлажарынын кючин кедюрип, Германиянын, Италиянын ла Япониянын албатыларын фашистский диктатураны ан'тарарына кедюерер. *Телекей юстинде бир дьан'ыс ишмекчи фронтты тургузары фашизмнын' эн' уур дьен'диртери болор эди.*

Колкючиле дьаткандар капиталистический ороондордын ишмекчи классы советский ишмекчи классла, ийделю государству, дьенген социализмнын материальный кючтю болгон мылтык дьепселдю советский албатыла, дьаныс фронт болорын кююнзейт. Бу фронт мирдин чындык ижемчизи болор. Ондый фронттын бузулбас каязына телекейдеги реакция мандайын дьарар

Капиталистический ороондордын колкючиле дьаткандары, кризистарыла, иш дьок болорыла, тюремчиле, фашистский террорло, империалистический дьууларла ачуурканарына дьедип, советский албатынын сюрекей дьаан социалистический дьенюлери ле кыймыктаарына дьетирилип, фашизм дьокко, капитализм дьокко дьадарга турулар. *Олор-социализмды керексийдилер.* Шак мынан' улам ёлюп брааткан капиталистический калык калдьуурып дьат. Ол бойын фашизмла аргадаарга турат. Дье фашизм капитализмды ёлюмнен айрыбас, не дезе фашизм массалардын ачурканарын там теренжиде айдап, сюрекей дьаан бускушту кючтин адыларын белетеп дьат. Империалистический дьууларла фашизм тынын албас, не дезе онын империалистический дьуулары революцияны чечип дьат. Телекейди дьаныдан юлежериле фашизм тынын алынбас, не дезе телекейди дьаныдан юлежетени капиталистический тюбекти теренжидет.

Ёлюп брааткан капиталистический мир СССР-га удурлажа контрреволюционный дьуула бойын аргадап болбос, дьюкле бойынын ёлюмин тюргедедер. Улу советский албатынын мылтык дьепселдю кайра согултазы трудтын бастыра албатызын чайкалтып, кемнин' дьайымга, ишке, артык дьюрюмге, орооннын камазы дьогына турушкан бастыра улустар фашизмды тепсеп саларын кедюерер. Ол дьер шарынын бастыра учтарында пролетариатты ла колкючиле дьаткандарды, олордын дьажына шыразынын чодын берер час дьеткен деп, тургандарды кедюерер. Ол бастыра телекейде фашизмга со-

ветский албатынын отпор бергениле антифашистский кючтердин ийделю движениезин чечилтип ийер. Ол эмдеге дьетире фашизмла согужарынан кыйып турган албатыларды тартыжуга ийдип дьат. Ол фашизмга удурлажа колына мылтык алган албатыларды. фашистский государствонын албатыларын бура тартар. Фашистский башкаруларга бу дьан'ысла СССР-га удурлажар дьуу болор эмес, дье бойынын албатызына удурлажар дьуу болор. Советский албатыга, бастыра телекейдин колкючиле дьаткандарына, бастыра озочыл ла прогрессивный кижиликке бу сранайла, чындык, священный дьуу болор, ондый дьуу кижидьюриминин историзында болбогон, бу „кыялтазы дьокко империализмнын' рядтарын чиридип база деморализовать эдин, ёштюнун' сырт дьанында бир канча революционный тююнчектерди чечетен дьуу болор“. (Ленин ле Сталин, III т., 10 стр.).

КОМИНТЕРН 20 ДЬЫЛ ЛЕНИН ЛЕ СТАЛИННИН' ДЬОЛЫЛА

Нёкёрлёр!

ВКП(б) XVIII съезди Коминтерн—тёзёлгёнинен бери дьярме дьыл ёдип турарда заседать эдип дьат.

„III чи Коммунистический Интерноционалын' бастыра телекейде исторический учуры—Ленин бичиген—ол Маркстын' улу лозунгазын, социализмнын' ла ишмекчи движененин' чагына ёскён итогын бюдюрген лозунгты, пролетариаттын' диктатуразы деп айдылган лозунгты дьюрюмге ёткюрерин баштаганында“. (Ленин, сбор. соч., т. XXIV, стр. 248).

Коммунистический Интерноционал, бастыра ороондо ишмекчи класстын' терен ёзёгинен' улу социалистический революциянын' дьен'юлерине пролетарский авангардты кёдюрюп, бриктирип алала Лениннин-Сталиннин' дьолыла барган Коминтернди бюдюргени, социал-демократия буржуйларла классовый биригер политиказына, баштапкы империалистический дьуу тужунда пролетарский революциянын' дьылбюзине ол ачык измена эткенине, телекейде пролетариаттын' движение тёс дьылбюзи ле исторический амаду карузы болгон.

Коммунистический Интернационал, качан 1918-23 дь. дь. Тёс Европадагы революционный албатынын' движение-зин капиталды антарарына бастыра кючин саларда Ленинско-Сталинский дьолло барган.

Качан буржуазия революционный албатынын кыстаганынан айрыларга—пролетарский революциянын дьолун будактаарга тургускан „реформаларга“ ла буржуазный демократияга удур тартышкан тушта ол бу дьолло барган.

Качан капитализм эмештен, кезектей стабилизировать эдилеп турарда, бойынын политиказыла буржуазный реакцияга тыныдынып ишмекчи класска ла колкючиледьаткандарга табарарына болыжып турган социал-демократияга дьалбышты баштаарда, ол Лениннин-Сталиннин дьолыла барган.

Качан Коминтерн бойынын рядтарын 1918-23 дь. дь. революционный ёзюмнин толгузыла коммунистический дьаратка учуралда айдадып келген дьолчылардан арутаарда, качан оппортунистический дьугушты, социал-демократический идеологиянын артканын централизмды, анархо-синдикализмды кайрал дьок тазылынан кодоргон тушта бу дьолло барган. Качан бойынын секцияларын большевиктер дьюрер дьолго кирип, тартыжуны эки фронтто ёскюрип принцип дьок фракцинизмды кыркыган, тартыжуда бек партия бьудюрип аларына ориентироваться эткен тушта ол бу дьолло барган.

Мировой экономический кризистын итогында табарып турган фашизмнын алдында, башталып турган империалистический дьууларда фашизмга ла империалистический дьууларга удур ишмекчилердин ле албатынын антифашистский бир фронтын тургузарына албатыны Коминтерн кычырган тушта Ленинско-Сталинский дьолло барган. Оныла Коминтерн бойынын рядтарын дьууктадып, биригерге бастыра кючиле фашистский террордын кыйынынан тонокчы дьуулардын канду дьеткеринен, капиталистический стройды дьайрадарын кююнзеп турган кёп миллион колкючиледьаткандардын сакуп туртанына кару берген.

Коминтерннин 20 дьылдык дьолы социалистический революция учун пролетариаттын диктатуразы тартыжудын дьолы, бу дьенил эмес. Ол дьанысла дьенюлерле эмес, дье сюрекей уурларла кезик ёйгё соктыарыла бьудюп дьат.

„...революция юзюк дьок ёзюп, кёдюрюлип чике ёрёлёгён тьос дьолло ёзип турган эмес, дье ичкери табарып, кайра тескерлеп, кёдюрюлип. ойтто дьабызап, ёзюмнин дьолында революциянын кючин кадырып, оны калганында дьеню аларына белетеген мындый дьолло барып дьат“ деп нёкёр Сталин айдат. (Сборник: Ленин ле Сталин, т. III, стр. 7).

Бу 20 дьылдын туркунына мировой буржуазия коммунистический движениени дьогылтарга бастыра нениле кылынды. Ол коммунистерди айдап, ченеди, ёлтюрди. Ол оморды предприятиядан сюрди, иш дьок этти, оморго удурлаштыра погромдор организовать этти. Ол рейгстагтарды ёртёди, „Коминтерновский куурмактар фабриковать этти, полицейский международный соглашенияелер бюдюрди. Буржуазиянын мылтык дьепселдюлери, социал-демократический ле реформический профсоюзтардын реакционный лидерлери коммунистерге удурлажа дьаныс катап поход эткен эмес.

Ишмекчи класстын фашистский разведкалардын агенттери болгон, дьескимчилю ёштюлери коммунистический движениени большевистский дьолдон чыгарарга оны дьайрадып, дьогылтарга ченешкендер. Нёкёр Сталин международный коммунистический движениеге, класс ёштюлердин агенттеринин контрреволюционный шююлтелерин коскорыпюзерге болушты. Онын баштаганыла ВКП(б) оморды бажы, нан оодо сокты, каргышту фашистский козявкаларды класс дьок социалистический обществонын строителдеринин дьенюлю дьолынан дьалмап салды, оны ажыра мировой коммунизмынын позициязын тынытты.

Нёкёр Сталин дьанысла Маркс—Энгельс—Лениннин юредюзин ёшту элементтердин бузарынан корулаган эмес, дье оны онон ары ёскюрюп капитализмынын текши кызаландарынын дьаны эпохазынын условиезине ле СССР-да социализмынын дьенюлерине келиштирген. Ол бу юрюдюле международный пролетариаттарды дьепсендирип, онон ары тандак дьаар ичкерлеткен, онын тартыжуузынан болор аргазын онон артык чокумдаган, бастыра орооннын ишмекчилерин дьеню бюдюмчилю болорын толтырган.

Нёкёр Сталинга баштадып, СССР албатызы социалистический бек шибеени тудуп алдылар, оны бойынын социалистический дьенюлериле кюнин сайын тыныткандар, оныла международный пролетариаттын ла бастыра телекейдин колкючиледьаткандарынын позициязын чылаазыны дьогынан тыныткандар.

Телекейдин буржуазияларынын амадузы соктырткан.

Онын соктырган учуры мындый: коммунизмды дьогылтарга дьарабас, оны тудуп турган ишмекчи классты дьогылтарга база дьарабас, не дезде, коммунизм—ол ишмекчи класстын тёстю керектерин бастыра колкючиледьаткандардын керектерине келиштире онын амадуулу движениезин чо-

кумдаган. Онын соктурганы мындый, коммунизмнын идея-зы ол кижинин санаазынан айрылбаган ырмады, ол идея бойынын материальный воплощениезин, международный ишмекчи класска ла бастыра колкючиледьаткандарга олордын дьайым болорын чындык дьолды кёргюзип турган СССР-н тапкан.

Телекейдин буржуазияларынын соктырганы мындый, улу сталинский керектерле СССР-да социализмды эдип, СССР-н ишмекчи класс буржуазный ороондордо ишмекчи классла интернациональный пролетарский колбулу болорын бужулап тыныткан. Онын соктырганы мындый, ийделю социализм орооны кюн сайын эмес, час сайын тынып дьат, не дезе, компартия бойынын движениезин Маркс—Энгельс—Ленин—Сталиннин ёлбёс юредюзинин дьарытканы алдында дьарыдып дьат. *(Тын' колчабыжу).*

Телекейдин буржуазияларынын амадузы соктырган, база соктырарда, ненин учун дезе ишмекчи класстын' ла бастыра телекейдин колкючиледьаткандардын керектерин коруларында колкючиледьаткан улустын' генийы нёкёр Сталин туруп дьат.

(Тын' колчабыжу, ончозы турдылар, юндер: „Ура!“ Мировой коммунизмнын' улу баичызы нёкёр Сталин эзендик болзын!“)

БАЖАЛЫКТАРЫ

Стр.

I. Международнй аялгаларда солынталар	5
Капиталистический мирде ёткён бешдълдын туркунына не болуп барган?	6
II. Компартиянын бирлеш база албаты фронт учун тартыжузы .	13
III. Капиталистический ороондордо коммунистический движение .	27
А. Компартиянын тактиказынын кезик сурактары	
Б. Компартиялардын аялгазы	30
В. Телекейде реакцияга удурлажа компартиялардын, пролета- риаттын, колкючиледьаткадардын тартыжузынын дьолы	41
Коминтерн 20 дьыл Ленин ле Сталиннин дьолыла	45

*Перевод с русского
на ойротский язык.*

Ответ. редактор перевода *М. Кызылов.*

Техн. редактор *А. Хахолин.*

Сдано в набор 4/VI-39 г. Подписано к печати 15/VI-39 г. Объем 32²/₁₆ п.л. Бум. л. 1¹/₂

В печ. л. 43000 зн. Формат 82×110¹/₃₂. Уполн. облито № Б-150

Тираж 3000 эк. Заказ № 578.

г. Ойрот-Тура, типография им. Клары Цеткин, Социалистическая, 20а.

Баазы 20 акча
Цена 20 коп.

2 620 8

Д. Мануильский.

Доклад делегации ВКП(б)
в ИККИ на XVIII съезде ВКП(б)

На ойротском языке.